

Nastava na daljinu i usluge knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za vrijeme i nakon pandemije COVID-19

Vukoja, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:667540>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER NASTAVNIČKA INFORMATIKA I BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2022./2023.

Ivana Vukoja

**Nastava na daljinu i usluge knjižnice Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu za vrijeme i nakon pandemije
COVID-19**

Diplomski rad

Mentori: dr.sc. Krešimir Pavlina, red. prof.
dr.sc. Mihaela Banek Zorica, red. prof.

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Zahvaljujem mentorima i mojoj obitelji na strpljenju, razumijevanju i pomoći.

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. NASTAVA NA DALJINU.....	3
2.1. Definicija nastave na daljinu.....	3
2.2. Modeli nastave na daljinu.....	4
2.3. Pozitivne i negativne strane nastave na daljinu.....	5
3. KNJIŽNICE.....	7
3.1. Visokoškolske knjižnice.....	7
4. PANDEMIJA COVID-19.....	9
4.1. Početak pandemije.....	9
5. UTJECAJ PANDEMIJE NA OBRAZOVANJE.....	10
5.1. Provedba nastave na daljinu za vrijeme protuepidemijskih mjera.....	11
5.2. Psihološko zdravlje studenata za vrijeme pandemije.....	13
6. UTJECAJ PANDEMIJE NA RAD VISOKOŠKOLSKIH KNJIŽNICA.....	16
6.1. Smjernice za rad visokoškolskih knjižnica.....	17
6.2. Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova - IFLA.....	18
6.3. Rad knjižnica u virtualnom okruženju.....	19
6.4. Usluge visokoškolskih knjižnica na primjeru Švedske.....	22
7. POSTPANDEMIJSKO RAZDOBLJE.....	24
7.1. Nastava na daljinu u postpandemijskom razdoblju.....	24
7.2. Rad knjižnica u postpandemijskom razdoblju.....	25
8. Istraživanje kvalitete nastave na daljinu i usluga knjižnice Filozofskog fakulteta za vrijeme i nakon pandemije COVID-19.....	27
8.1. Cilj, zadaci i hipoteze.....	27
8.2. Metodologija.....	27

8.2.1. Sudionici i postupak prikupljanja podataka	27
8.2.2. Mjerni instrument i obrada podataka	28
9. Rezultati	29
9.1. Interpretacija rezultata	29
10. Rasprava	72
11. Zaključak	74
12. Literatura	76
Popis tablica	85
Popis grafikona	86
Prilozi	88
Prilog 1 – Anketni upitnik	88
Sažetak	103
Summary	104

1. Uvod

Pandemija COVID-19 imala je značajan učinak na visokoškolsko obrazovanje diljem svijeta pa tako i u Republici Hrvatskoj. U cilju što ranijeg proglašenja kraja pandemije uvele su se mnoge restrikcije, a među najzapamćenijima svakako će ostati mjera *lockdowna*, odnosno period kada su se sve djelatnosti radile od kuće, ukoliko nisu nužne za osnovno funkcioniranje te ako je postojala takva mogućnost. Uredi, zavodi, knjižnice, muzeji, fakulteti, škole i mnogi drugi bili su zatvoreni određeni period. Za vrijeme te zatvorenosti svi su, pa i obrazovne institucije, pokušali ublažiti posljedice koje je pandemija donijela te stvoriti ozračje poznato kao „*novo normalno*“. Većina obrazovnih institucija prešla je na *online* nastavu, odnosno nastavu na daljinu kako bi se smanjilo širenje virusa. Ovo je zahtijevalo prilagodbu načina poučavanja i učenja putem različitih platformi za video konferencije i alata za *online* učenje. Pandemija je potaknula potrebu za fleksibilnim rasporedima i pristupom materijalima za učenje. Nastavnici i učenici, profesori i studenti, morali su prilagoditi svoje učenje i podučavanje radu od kuće. Nejednaka dostupnost tehnologije i internetskog pristupa predstavljala je izazov za mnoge, a neki su se suočavali s poteškoćama u pristupu *online* materijalima i komunikaciji s nastavnicima i profesorima. 21. stoljeće obilježeno je pandemijom koronavirusa koja je pogodila cijeli svijet te je imala utjecaj na svaku domenu života. Do tada normalne aktivnosti morale su pronaći dostojnu zamjenu kako bi se održavale sve propisane mjere koje su se odnosile na održavanje socijalne distance. U svijetu koji je suočen s izazovima i promjenama donesenim pandemijom koronavirusa, institucije kulture i obrazovanja su se suočile s neviđenim preprekama. Među tim institucijama, knjižnice zauzimaju posebno mjesto kao čuvari znanja, kulturne baštine te mjesto susreta i obrazovanja lokalne zajednice. Bilo da je riječ o gradskim knjižnicama ili visokoškolskim knjižnicama one predstavljaju temelj znanja društva. Pandemija je donijela velike promjene u načinu na koji knjižnice, ali i druge kulturne i obrazovne ustanove funkcioniraju i kako pružaju svoje usluge. Tijekom proteklih godina, knjižnice su prošle kroz transformaciju koja je naglasila njihovu ulogu kao mjesta koje je više od pukog mjesta za posuđivanje knjiga. One su postale centri za učenje, istraživanje i kreativnost, pružajući raznolike sadržaje i programe za sve članove zajednice. Međutim, dolazak pandemije izazvao je potrebu za brzim prilagodbama knjižnica kako bi se osigurala zdravstvena sigurnost posjetitelja i djelatnika, dok istovremeno omogućavaju pristup neophodnom znanju i kulturi.

Cilj ovog rada je utvrditi pozitivne i negativne značajke provođenja nastave za vrijeme pandemije te istražiti načine na koje se nastava odvijala. Također je cilj rada istražiti rad knjižnica za vrijeme i nakon pandemije COVID-19, kako su se knjižnice prilagodile novonastalim okolnostima te kako su i dalje ostale ključne institucije u podržavanju obrazovanja, kulture i zajedništva. Ovaj rad će, kroz istraživanje kvalitete nastave na daljinu i usluga knjižnice Filozofskog fakulteta za vrijeme i nakon pandemije COVID-19, utvrditi jesu li prilagodbe za vrijeme pandemije bile pravovremene i primjerene, jesu li s istima studenti bili zadovoljni te jesu li omogućile kvalitetno održavanje nastave na daljinu i funkcioniranje knjižnice.

2. NASTAVA NA DALJINU

2.1. Definicija nastave na daljinu

Nastava na daljinu je „oblik obrazovanja u kojem glavni elementi uključuju fizičko odvajanje nastavnika i učenika tijekom nastave i korištenje različitih tehnologija za olakšavanje komunikacije između učenika i nastavnika te učenika i učenika“ (Simonson i Berg, 2016).

Nastava na daljinu predstavlja revolucionarnu promjenu u području obrazovanja. U drugoj polovini 1990-ih godina, brzi tehnološki napredak otvorio je vrata korištenju video i audio materijala (Korljan i Škvorc, 2009). Ovaj period označava početak mrežnog učenja, koji je u početku bio prisutan prvenstveno na visokim učilištima. U to vrijeme, prostor za učenje postao je otvoreniji, što je rezultiralo formiranjem *online* zajednica i poticanjem socijalne interakcije između studenata i predavača. Uloga *online* predavača također se promijenila, postala je manje formalna i više suradnička u virtualnom okruženju, gdje se naglasak stavlja na učenje s osvrtnom na sadržaj koji sami korisnici stvaraju. Razni termini koriste se za opisivanje ovog oblika učenja, uključujući pojmove kao što su obrazovanje na daljinu, učenje na daljinu, e-obrazovanje, e-učenje, e-learning, *online* obrazovanje i mrežno učenje. Hoće li se ovi pojmovi izjednačavati ili će se pojedini od njih smatrati širim i nadređenima ostalima ovisi o perspektivi s koje se promatra, pri čemu se fokus može usmjeriti prema informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji ili pedagoškom aspektu ovog oblika učenja. E-učenje se može opisati kao primjena elektroničkih uređaja u procesu učenja i podučavanja, uključujući prezentaciju obrazovnih materijala putem interneta, intraneta, extraneta, satelita, interaktivne televizije i CD-ROM-ova (Kaplan-Leiserson, 2000). Osnovni oblici mrežnog učenja uključuju nastavu putem tehnologija, kombiniranu (hibridnu) nastavu i potpuno *online* nastavu. Učenje na daljinu, kao jedna od varijanti mrežnog učenja, omogućuje studentima i učenicima pristup obrazovnom sadržaju iz udaljenih lokacija putem telekomunikacijskih i elektroničkih uređaja. Mrežno učenje je dinamično područje koje kombinira tehnologiju, pedagogiju i obrazovanje kako bi omogućilo nove pristupe učenju i podučavanju. Ovo brzo razvijajuće područje, ne samo da je transformiralo visoko obrazovanje, već ima potencijal za širenje i dublje utemeljenje u svim sferama obrazovanja u budućnosti (Tonković, Pongračić i Vrsalović, 2020).

Nastava na daljinu predstavlja način obrazovanja koji se temelji na upotrebi internetskih veza i karakterizira je prevladavajuća apersonalna komunikacija putem telekomunikacije. Važno je naglasiti da je obrazovanje na daljinu širi pojam u kojem se obuhvaća i nastava na daljinu.

Drugim riječima, obrazovanje na daljinu je opsežnija kategorija koja uključuje sve ranije navedene pojmove. Dodatna dubina razumijevanja obrazovanja na daljinu ostvaruje se s dva ključna elementa ove definicije. Prvo, postoji potreba za povezanošću s obrazovnom institucijom, bilo da se radi o tradicionalnom ili netradicionalnom obrazovanju. Drugo, postoji koncept razdvajanja između nastavnika i učenika, što uključuje prostorno i ponekad vremensko odvajanje, ali također i intelektualno odvajanje između učenika i njihovih nastavnika. Ova definicija obrazovanja na daljinu istražuje način na koji tehnologija omogućuje pristup obrazovanju bez fizičke prisutnosti u tradicionalnoj učionici. Sve više obrazovnih institucija i nastavnika prepoznaje važnost ove prilagodbe u svjetlu suvremenih tehnoloških mogućnosti te potrebe za fleksibilnim i pristupačnim obrazovanjem. U suvremenom društvu, obrazovanje na daljinu postaje sve značajnijim i važnijim alatom za osiguranje obrazovanja i stjecanje znanja u različitim kontekstima (Simonson, Smaldino i Zvacek, 2014).

Nastava na daljinu podrazumijeva korištenje interneta i raznih komunikacijskih tehnologija kako bi se omogućilo učenje i predavanje na daljinu. Ono što se nekada prezentiralo u predavaonicama projiciranjem na platno, sada se dijeli putem aplikacija na ekranima računala, pa čak i mobitela studenata u njihovim domovima. Za uspješno sudjelovanje u *online* nastavi potrebni su: stabilna internetska veza, uređaj za pristup internetu i struja. Kroz kvalitetnu pripremu i podršku, visoka učilišta mogu osigurati da *online* nastava bude učinkovita i korisna za sve uključene strane, pružajući studentima priliku za kontinuirano učenje unatoč izazovima koje donosi pandemija (Cerinski, Bilal Zorić i Čović, 2023).

Ćukušić i Jadrić (2012) prema Šijaković i Miljković Krečar (2022) navode dva oblika nastave na daljinu ovisno o vremenu i lokaciji održavanja nastave. Prvi oblik je sinkroni oblik koji podrazumijeva oblik nastave u kojem su i profesori i studenti na različitim lokacijama (primjerice kod kuće), ali se nastava odvija u realnom vremenu, odnosno svi su u isto vrijeme na nastavi. Drugi oblik je asinkroni koji podrazumijeva različito vrijeme i lokaciju i profesora i studenata. U asinkronom slučaju profesori mogu unaprijed snimiti nastavne materijale te ih proslijediti studentima koji ih mogu pogledati kada žele.

2.2. Modeli nastave na daljinu

Kada se govori o različitim oblicima obrazovanja koji inkorporiraju informacijsko-komunikacijsku tehnologiju u različitom opsegu, mogu se prepoznati četiri ključna načina obrazovanja: klasična nastava s upotrebom računala, nastava uz pomoć informacijsko-

komunikacijske tehnologije, hibridna nastava te nastava na daljinu. U prvom obliku obrazovanja samo učitelj koristi računalo kao alat za podršku nastavi. To se često manifestira kroz korištenje računala za prikazivanje prezentacijskih slajdova i drugih multimedijских obrazovnih materijala. Učitelj koristi računalo kao sredstvo za vizualnu i audio podršku svojoj nastavi. Drugi model se najčešće provodi u računalnim učionicama gdje učitelj aktivno koristi elektroničku ploču ili zaslon kako bi održavao nastavu. Učitelj također može koristiti računalnu mrežu za davanje zadataka učenicima, nadziranje njihovog napretka i pružanje pomoći u izvršavanju tih zadataka. U trećem modelu, hibridna nastava predstavlja kombinaciju tradicionalne nastave u učionici i nastave na daljinu. Učenici kod kuće sudjeluju u nastavnom procesu putem obrazovnih materijala dostupnih putem računalne mreže. Ova metoda omogućuje fleksibilnost i omogućava učenicima da pristupe nastavi izvan fizičke učionice. U četvrtom modelu, obrazovanje na daljinu, nastava se u potpunosti odvija putem elektroničke tehnologije, koristeći računala i mobilne uređaje. U ovom modelu, svi aspekti obrazovanja se ostvaruju putem internetskog sučelja, a to se odnosi na predavanja, zadatke te cjelokupnu komunikaciju. Svaki od ovih modela obrazovanja donosi svoje jedinstvene prednosti i izazove, a izbor između njih ovisi o potrebama i ciljevima obrazovne institucije ili pojedinca. S razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije, ovi modeli kontinuirano evoluiraju i obogaćuju obrazovanje na globalnoj razini (Afrić, 2014).

2.3. Pozitivne i negativne strane nastave na daljinu

Kao i sve, tako i nastava na daljinu ima svoje prednosti i nedostatke. Jedna od prednosti je veća socijalizacija učenika i studenata u njihovim vlastitim domovima gdje mogu više vremena provesti s obitelji, razvijati svoje vještine i hobije te obratiti pažnju na zdraviju prehranu, a također mogu imati više vremena za interakciju s prijateljima (Subramanian, Mohamed i Khanzadah, 2020). Prednost je i to da vrijeme za učenje može svatko svojevoljno rasporediti, nastavni sadržaj je dostupan u virtualnim učionicama i sustavima za učenje na daljinu te se ne gubi vrijeme na putovanje do škole i fakulteta. Oni studenti koji imaju djecu ili idu na posao paralelno sa svojim studijem imaju veću fleksibilnost u organiziranju svojih obaveza. Međutim, unatoč prednostima, postoje i nedostaci: teškoće u svladavanju tehnologije ili nemogućnost posjedovanja iste, nedostatak komunikacije s profesorima i kolegama, nastavni sadržaj je teže pratiti, povećani broj pisanih zadataka koji dovode do osjećaja preopterećenosti, poteškoće sa samodisciplinom u radu od kuće te upravljanjem vlastitim vremenom, smanjena produktivnost i učinkovitost učenja, pad motivacije, previše ometajućih distrakcija iz okoline,

izostanak osjećaja pripadnosti akademskoj zajednici, proces vrednovanja, provjeravanja i ocjenjivanja znanja je otežan (Bizjak, 2020; Nguyen, 2020; Baltà-Salvador et al., 2021).

3. KNJIŽNICE

3.1. Visokoškolske knjižnice

Visokoškolske knjižnice su posebne vrste knjižnica koje su usko povezane s visokoškolskim i sveučilišnim institucijama. Visokoškolske knjižnice „*planiraju, osiguravaju i razvijaju opseg i kvalitetu knjižničnih poslova i usluga u skladu s misijom, vizijom i ciljevima znanstveno-istraživačkih, obrazovnih i kulturnih programa osnivača.*“ (Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice, 2022). One su namijenjene pružanju podrške obrazovnim, istraživačkim i informacijskim potrebama studenata, nastavnika, istraživača i osoblja unutar akademskih institucija. Visokoškolske knjižnice nude širok raspon sadržaja, uključujući tiskane knjige, časopise, elektroničke izvore, istraživačke baze podataka i druge informacijske materijale koji podržavaju nastavu, učenje i istraživanje unutar sveučilišnog okruženja (Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice, 2022).

Prednosti visokoškolskih knjižnica su mnogobrojne. One pružaju studentima i akademskoj zajednici mogućnost pristupa relevantnim i ažurnim informacijama koje su ključne za njihov akademski rad. Osim toga, ove knjižnice često organiziraju radionice informacijske pismenosti pomažući time korisnicima da razviju vještine pretraživanja i kritičkog vrednovanja izvora informacija. Također, visokoškolske knjižnice mogu biti središta za istraživanje, omogućujući pristup širokom spektru znanstvenih i akademskih radova. Sveučilišne knjižnice imaju posebnu ulogu jer nadziru visokoškolske knjižnice te koordiniraju njihove aktivnosti. One osiguravaju stručni nadzor, sudjeluju u planiranju i usklađivanju knjižničnih fondova, te podržavaju organizaciju i koordinaciju informacijsko-referalnih službi. Ova hijerarhijska povezanost unutar akademskog sustava omogućava usklađivanje i efikasno upravljanje knjižničnim sadržajima (Gašo, Faletar Tanacković i Mičunović, 2015).

Iako istraživanja pokazuju da su fizički prostori knjižnica i dalje češće korišteni, korisnici poput studenata preferiraju *online* knjižnične usluge. Stoga je važno da knjižnice imaju kvalitetne mrežne stranice koje omogućavaju pristup sadržaju s različitih uređaja. U izradi tih stranica treba posebno paziti na planiranje te sadržaj i dizajn, osiguravajući laku navigaciju i čitljivost. Korištenje internetskih usluga omogućuje da se elektroničke knjige i časopisi povežu s knjižnicom, a također omogućuje dodatne usluge kao što su provjera statusa posuđene građe, produljenje roka posudbe i rezervacija materijala za učenje putem interneta. Iako hrvatske knjižnice uglavnom koriste i fizičke i digitalne materijale te teško prate trendove iz Europe i

Sjedinjenih Američkih Država, visoka učilišta se trude digitalizirati svoje sadržaje. Digitalne knjižnične zbirke još nisu česte u Hrvatskoj, ali postaju važne za daljnje obrazovanje. Zato bi svaka visokoškolska knjižnica trebala imati i elektroničke verzije knjižničnog materijala dostupne na internetu (Hasenay i Mokriš, 2013).

4. PANDEMIJA COVID-19

4.1. Početak pandemije

Pandemija COVID-19 započela je u prosincu 2019. godine u kineskom gradu Wuhanu, gdje se pojavio novi virus nazvan SARS-CoV-2. Brzo se proširio diljem svijeta, stvarajući globalnu krizu u zdravstvenom, ekonomskom i društvenom smislu (Adetayo, 2023).

U Hrvatskoj, prvi slučaj zaraze koronavirusom zabilježen je 25. veljače 2020. godine. Osoba koja se vratila iz Italije bila je pozitivna na virus. Nakon toga, broj slučajeva počeo je rasti te je Vlada Republike Hrvatske poduzimala mjere kako bi suzbila širenje virusa i zaštitila zdravlje građana. Jedna od ključnih mjera koja je poduzeta kako bi se suzbilo širenje virusa bila je uvođenje *lockdowna* ili "*lockdown-like*" mjera. Prvi stroži *lockdown* u Hrvatskoj počeo je 19. ožujka 2020. godine. Tijekom ovog perioda uvode se restriktivne mjere kako bi se ograničila kretanja građana i suzbilo širenje virusa. Ove mjere uključivale su zatvaranje škola, fakulteta, restorana, kafića, trgovina koje nisu prodavale osnovne potrepštine te ograničenje javnih okupljanja. Građani su bili pozvani na ostanak kod kuće osim u slučaju nužde. Odluku o uvođenju *lockdowna* i ostalih mjera donosila je Vlada Republike Hrvatske u suradnji s nadležnim zdravstvenim tijelima, poput Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Cilj ovih mjera bio je usporiti širenje virusa kako bi se spriječilo preopterećenje zdravstvenog sustava i zaštitili najugroženiji članovi društva (Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske i Ravnateljstvo civilne zaštite, 2022).

5. UTJECAJ PANDEMIJE NA OBRAZOVANJE

Od početka pandemije, Hrvatska je kao i mnoge druge zemlje, bila suočena s izazovima vezanima uz širenje bolesti te je poduzimala različite mjere kako bi suzbila epidemiju. Jedan od tih izazova svakako je i održavanje nastave na svim obrazovnim razinama (Bezjak, 2023).

Utjecaj pandemije COVID-19 na obrazovanje je duboko intrigantan i zanimljiv sociolozima i istraživačima općenito, zbog širine koju je ova situacija poprimila. Obrazovanje ima ogroman utjecaj na društvo, ali i društvo utječe na obrazovanje, o čemu se raspravljalo među sociolozima već dugi niz godina, prije pojave koronavirusa. Jedan od najvidljivijih učinaka pandemije na obrazovanje bio je potpuni prelazak s kontaktne na *online* nastavu. Ovaj prelazak nije samo promijenio način učenja, već i izazvao niz pitanja, uključujući pristup tehnologiji, pitanje digitalne nejednakosti i sposobnost učitelja da pruže učinkovitu *online* nastavu. Pandemija je također izazvala ozbiljne socijalne i emocionalne posljedice za učenike i studente. Društvena izolacija i nedostatak interakcije s vršnjacima i učiteljima mogu negativno utjecati na psihičko zdravlje učenika i studenata (Simonson, Smaldino i Zvacek, 2014).

Jedno od područja koje je doživjelo značajan razvoj je vrednovanje koje je usmjereno prema računalno vođenim ispitima (CBT - *computer-based tests*). Ova promjena u pristupu vrednovanju djelomice je bila izazvana pandemijom, pružajući studentima brži i manje stresan način provjere znanja. Uvođenje računalno vođenih ispita također je osiguralo da studenti postanu upoznati s modernim tehnologijama, pripremajući ih bolje za eventualne buduće zastoje u održavanju kontaktne nastave. Osim toga, ovaj pristup omogućuje visokim učilištima da iskoriste dinamične prilike koje nudi tehnologija kako bi obogatili svoje sadržaje. Ova nova faza edukacije omogućava im da ostanu relevantni i usklađeni s brzim tempom promjena u tehnologiji, pružajući studentima širok spektar sadržaja i alata koji će im pomoći da se uspješno nose s izazovima modernog obrazovanja. Sveukupno, ova evolucija prema obrazovanju podržanom tehnologijom označava uzbudljivu fazu za visoka učilišta kako bi dodatno unaprijedila iskustvo edukacije i ostali relevantni u vremenima koja se brzo mijenjaju (Adetayo, 2023).

5.1. Provedba nastave na daljinu za vrijeme protuepidemijskih mjera

Pandemija COVID-19 značajno je utjecala na način izvođenja nastave u visokoškolskim ustanovama diljem Hrvatske. Odluka Vlade Republike Hrvatske i Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske donesena 13. ožujka 2020. godine o obustavi nastave u osnovnim, srednjim školama i visokoškolskim ustanovama u Republici Hrvatskoj, označila je početak izazovnog razdoblja u obrazovanju. Ova odluka, koja je stupila na snagu 16. ožujka 2020., dovela je do naglog prelaska na *online* nastavu i uvođenja posebnih mjera za suzbijanje širenja koronavirusa. Od 19. ožujka 2020. nastava se na visokim učilištima u Republici Hrvatskoj počela odvijati na daljinu. Visoka učilišta su počela s organizacijom nastave u skladu s preporukama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, što je uključivalo mogućnost održavanja i kontaktnih nastavnih aktivnosti za praktični rad u malim grupama od svibnja 2020. pa nadalje. Međutim, zbog nepovoljne epidemiološke situacije koja se razvijala, Hrvatski zavod za javno zdravstvo je 27. studenog 2020. godine preporučio prijelaz na nastavu na daljinu kao nužan korak i u narednoj akademskoj godini. Takve preporuke ostale su na snazi do 1. lipnja 2021. godine, kada je dopušteno visokim učilištima održavanje provjera znanja kontaktnim putem. Hrvatski zavod za javno zdravstvo izdao je 2. rujna 2021. godine detaljne smjernice za organizaciju nastave. Odluka o tome hoće li se nastava provoditi u prisutnosti studenata ili na daljinu donesena je na razini samih učilišta, uz obvezu poštivanja planova nastave i nastavnih programa. Slijedom navedenog, tijekom 2020. godine, obrazovne institucije u Republici Hrvatskoj su se brzo prilagodile novom modelu izvođenja nastave. Nastava na daljinu odvijala se i tijekom većeg dijela ljetnog semestra 2021. godine. Pandemija je izazvala potrebu za prilagodbom tradicionalnog obrazovnog sustava digitalnom okruženju, postavljajući pred visoka učilišta izazove koje je bilo potrebno brzo i učinkovito rješavati. (Šijaković i Miljković Krečar, 2022)

Nekada su mnogi u Hrvatskoj percipirali obrazovanje na daljinu kao oblik niže kvalitete i s ograničenim mogućnostima. Međutim, s izbijanjem pandemije COVID-19, postalo je očito da je ovo postao neizbježan oblik obrazovanja. Neki su se kolegiji i ustanove uspješno prilagodili novim okolnostima i iskoristili prednosti *online* nastave (Katavić, Milojević i Šimunković, 2018).

U posljednjim godinama studenti se suočavaju sa značajnim promjenama u sustavima visokog obrazovanja. Međutim, ove promjene su postale još izraženije i izazovnije s dolaskom pandemije COVID-19. Razvoj visokih učilišta u posljednjim desetljećima donio je značajne promjene u načinu na koji se obrazovanje pruža i doživljava. Sve više učilišta prelazi na

digitalnu transformaciju, uključujući primjenu informacijske tehnologije u obrazovnom procesu. *Online* platforme za učenje, kao što su npr. Moodle i Google Classroom, postale su neizostavan dio modernog visokog obrazovanja. Ove platforme omogućavaju nastavnicima i studentima da pristupe nastavi i nastavnim sadržajima iz udobnosti svojih domova ili bilo kojeg drugog mjesta s pristupom internetu. Pandemija COVID-19 dramatično je ubrzala prijelaz na *online* nastavu. Učilišta diljem svijeta morala su brzo prilagoditi svoje nastavne programe kako bi omogućila kontinuitet obrazovanja. Iako je nastava na daljinu postojala prije pandemije, njezina nagla ekspanzija dovela je do mnogih izazova (Šenjug Golub, Rajić i Dumančić, 2020).

Jedna od ključnih skupina koja je osjetila utjecaj *online* nastave su internacionalni studenti. Mnogi od njih putuju iz drugih zemalja kako bi studirali na stranim učilištima, stvarajući bogatstvo kulturološke raznolikosti u učionici. Pandemija je često rezultirala zatvaranjem granica i ograničenjima putovanja, što je otežalo međunarodnim studentima da prisustvuju fizičkim predavanjima. Nastava na daljinu, iako rješenje u danim okolnostima, često nije mogla replicirati potpuno iskustvo studiranja u inozemstvu. Slično internacionalnim studentima, i studenti na razmjeni suočili su se s izazovima pandemije. Mnogi su se našli zarobljeni u zemljama domaćinima ili su se vratili u svoje matične zemlje, ovisno o okolnostima. To je utjecalo na njihovu sposobnost sudjelovanja u tradicionalnim nastavnim aktivnostima i međukulturalnim iskustvima koja obično pružaju razmjenski programi (English et al., 2022).

Provedena su istraživanja i na razini Republike Hrvatske, a jedno takvo je i istraživanje u kojem su sudjelovali studenti četvrte i pete godine Filozofskog fakulteta u Splitu, smjer Učiteljski studij, te učitelji razredne nastave više županija Republike Hrvatske. Propitkivana su mišljenja studenata i učitelja o provedbi *online* nastave i njihova razmatranja o predmetu *Priroda i društvo* koji je tijekom pandemije bio organiziran kao televizijski program. Istraživanje je provedeno u svibnju 2020., a sudionici su ispunjavali *online* anketni upitnik. Rezultati su pokazali da su učitelji smatrali da je prelazak s tradicionalne nastave na *online* nastavu bio izazovniji u usporedbi sa studentima. Ovo se djelomice pripisuje mogućem manjku digitalnih vještina među učiteljima u usporedbi sa studentima koji su već bili upućeni u korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT), a neki od njih su već slušali kolegije o primjeni IKT-a u nastavi. Unatoč prijelazu na *online* nastavu, vrijeme koje su i učitelji i studenti provodili pripremajući se za nastavu ostalo je otprilike isto kao i prije pandemije. Također, istraživanje sugerira da nije bilo značajnih razlika u samostalnom učenju o korištenju digitalnih alata i *online* platformi između ove dvije skupine sudionika, jer su se svi morali prilagoditi i educirati za nove načine rada s digitalnom tehnologijom. Nadalje, rezultati ukazuju na to da

studenti smatraju da je pouzdana internetska povezanost od iznimne važnosti za uspješno provođenje *online* nastave. Iskustvo *online* nastave potaknulo je razmatranje potrebnih promjena u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske kako bi se osigurala učinkovita i kvalitetna *online* nastava u budućim izvanrednim situacijama (Kostović-Vranješ, Buliš i Periša, 2021).

5.2. Psihološko zdravlje studenata za vrijeme pandemije

Istraživanje utjecaja pandemije COVID-19 na visoko obrazovanje i rad od kuće od ključne je važnosti kako bi se razumjele promjene u društvu tijekom pandemije. Ovakva istraživanja pružaju dublji uvid u adaptaciju visokoobrazovnih institucija i radnih mjesta na nove uvjete te istražuju na koje su načine ljudi reagirali na izazove koje je pandemija donijela. Tijekom pandemije COVID-19, većina sektora prihvatila je koncept rada od kuće. Kako bi se osiguralo da proces učenja i dalje napreduje nastavnici su pripremali nastavni sadržaj koristeći digitalne alate za učenje na daljinu. Više od 60 milijuna studenata diljem svijeta se prilagodilo virtualnim predavanjima tijekom pandemije COVID-19, ali neki su ipak preferirali slušanje snimki predavanja, preuzimanje PDF datoteka, te im je više odgovarao razgovor s profesorima putem videopoziva kako bi s njima razgovarali o gradivu. Prema istraživanju koje je provela Devi 2021. godine o psihološkom utjecaju pandemije na studente, 29,20% ispitanika izjavljuje da nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni vremenom koje imaju za pripremu tijekom rada od kuće. S druge strane, 31,19% ispitanika izražava zadovoljstvo podrškom obitelji tijekom rada od kuće. Ovi podaci sugeriraju da su mnogi suočeni s izazovom balansiranja radnog i obiteljskog života (Devi, 2021).

Pandemija COVID-19 je donijela sa sobom brojne izazove i nesigurnosti koje su utjecale na živote ljudi diljem svijeta. Pitanja poput straha od zaraze, socijalne izolacije, gubitka voljenih i ekonomske nesigurnosti postala su sastavni dio svakodnevnog razgovora. Sve te promjene i stresori postavljaju ozbiljna pitanja o utjecaju stresa na mentalno zdravlje. Stres, po svojoj prirodi, može imati izrazito negativan utjecaj na mentalno zdravlje pojedinaca. Osobe koje se suočavaju s visokim razinama stresa mogu razviti razne psihološke probleme, uključujući tjeskobu i depresivnost. Ovi problemi mogu značajno narušiti kvalitetu života pojedinaca, njihove međuljudske odnose i njihovu sposobnost suočavanja s izazovima svakodnevnog života. U svjetlu ovih briga, provedeno je presječno istraživanje na uzorku studenata sestrinstva u Turskoj kako bi se bolje razumjelo kako su studenti doživjeli pandemiju COVID-19 i kako

su percipirali razine stresa. Cilj ovog istraživanja bio je dublje istražiti ove aspekte i razumjeti kako su se promjene u svakodnevnom životu tijekom pandemije odrazile na njihovu psihološku dobrobit. Rezultati istraživanja pokazali su da su se razine stresa među studentima sestrinstva povećale tijekom pandemije. Ovo otkriće nije iznenađujuće s obzirom na sveobuhvatan utjecaj pandemije na svakodnevni život i funkcioniranje pojedinaca. Prosječna razina stresa među studentima sestrinstva bila je umjerena, što ukazuje na to da su mnogi bili izloženi značajnim stresorima (Aslan, 2021).

Istraživanje provedeno na Lapland UAS, sveučilištu primijenjenih znanosti u Finskoj, razmatralo je utjecaj *online* nastave na studente i njihovo psihičko stanje tijekom karantene uzrokovanog pandemijom COVID-19. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na relativno negativan utjecaj *online* obrazovanja na mentalno zdravlje studenata, pri čemu se ističu različiti faktori koji pridonose ovom stanju. Većina studenata izrazilo je ozbiljan stres zbog promjene metoda učenja uzrokovane prelaskom na *online* nastavu. Povećani broj zadataka i manjak osobne interakcije s profesorima naveli su ih na osjećaj preopterećenosti, što je negativno utjecalo na njihovu sposobnost razumijevanja gradiva te je smanjilo zadovoljstvo učenja. Ovaj stres se dalje reflektirao na njihovo mentalno zdravlje. Kada su studenti upitani o tome kako se hitna situacija uzrokovana pandemijom odražava na njihovo psihičko stanje, rezultati su pokazali da se 7,5% studenata osjeća mnogo gore, dok 39,7% studenata osjeća da im je psihičko stanje gore nego prije. Za 37,7% studenata situacija se nije značajno promijenila, dok je ostatak izvijestio o poboljšanju psihičkog stanja. Glavni faktori koji su doprinijeli negativnom utjecaju na mentalno zdravlje studenata uključuju: nedostatak komunikacije uživo s nastavnicima i kolegama, distrakcije iz okoline, nedostatak efikasnog upravljanja vremenom te niska samomotivacija. Također, povećano vrijeme provedeno pred ekranima mobilnih i računalnih uređaja rezultiralo je distrakcijom, smanjenom produktivnošću i učinkovitošću učenja. Problemi s nestabilnom internetskom vezom također su pridonijeli težini *online* nastave, što može rezultirati slabijim razumijevanjem gradiva. Okolina u kojoj studenti uče, uključujući i njihove cimere i susjede s istim obavezama, također može uzrokovati buku i ometanja. Važno je napomenuti da su rezultati ovog istraživanja pokazali da zadovoljstvo studenata ovisi o njihovim osobinama, samomotivaciji i disciplini. Studenti se mogu nositi s ovim izazovima unapređivanjem svoje vještine upravljanja vremenom koje im je na raspolaganju, organizacijom svakodnevnog rasporeda koji uključuje vježbanje, zdrave prehrambene navike, društvene aktivnosti te dobar san. Kada je mentalno zdravlje u fokusu, studenti će biti

motiviraniji, produktivniji i bolje opremljeni za daljnji uspjeh na svom akademskom putovanju (Nguyen, 2020).

Tijekom pandemije COVID-19, studije su otkrile da su učenici i studenti doživjeli negativne učinke na svoje mentalno zdravlje i emocije te su doživjeli porast razine stresa, anksioznosti i depresije. Nadalje, izvijestili su da su osjećali pojačane negativne emocije, kao što su strah, briga ili dosada. Unatoč dokazanim štetnim učincima koje karantena može imati na pojedince, posebice u slučajevima javnozdravstvene krize uzrokovane zaraznom bolešću, nužno je poduzeti mjere kako bi se suzbilo širenje bolesti među stanovništvom. U tom kontekstu, postaje izuzetno važno istraživanje elemenata koji mogu ublažiti negativne posljedice i neugodna osjećanja tijekom izolacije. Neka istraživanja su sugerirala da održavanje kontakta s akademskom zajednicom može djelovati kao zaštitni faktor i smanjiti negativan utjecaj karantene na mentalno zdravlje studenata. Ova veza s akademskom zajednicom može pružiti podršku, osjećaj pripadnosti i socijalnu interakciju, a to su sve faktori koji su važni za očuvanje mentalnog zdravlja tijekom razdoblja izolacije. Osim toga, pravilna komunikacija, dostupnost sadržaja za psihološku podršku te promicanje samobriga mogu dodatno pomoći u ublažavanju negativnih posljedica karantene (Baltà-Salvador et al., 2021).

6. UTJECAJ PANDEMIJE NA RAD VISOKOŠKOLSKIH KNJIŽNICA

Tijekom početka pandemije, knjižnice su se, kao i mnoge druge institucije, morale prilagoditi protuepidemijskim mjerama. Najvažnije u zaštiti od širenja koronavirusa bilo je ograničavanje broja korisnika koji smiju istovremeno boraviti u knjižnici. Knjižničari su bili zaduženi za usmjeravanje dolaznih korisnika prema raspoloživim mjestima u čitaonicama te za kontrolu ulaska u knjižnicu dok se broj prisutnih nije smanjio. Ove mjere su bile usmjerene na smanjenje bliskih kontakata među korisnicima knjižnice. Većina planiranih događanja koja su zahtijevala okupljanje bila su otkazana ili odgođena za kasnije, a neka su se održala putem virtualnih platformi. Kako je broj zaraženih osoba rastao, knjižnice su se pridržavale smjernica i uputa Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, Nacionalnog kriznog stožera, Ministarstva kulture, Ministarstva zdravstva i Ministarstva znanosti i obrazovanja te su privremeno zatvorile svoje prostore 19. ožujka 2020. godine. Sve aktivnosti su prenesene u virtualni svijet, a djelatnici knjižnica su radili od kuće. Knjižnice, poput Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, primale su zahtjeve za svoje usluge putem e-pošte i drugih elektroničkih sredstava komunikacije (Grgić, 2021).

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu je u skladu s preventivnim mjerama ograničila pristup korisnicima, najprije potpuno, a kasnije djelomično. Tijekom tog vremena, knjižnica se usredotočila na pružanje usluga na daljinu na učinkovit način. Mnoge virtualne usluge su već bile dostupne prije toga, uključujući i informacijsku uslugu „Pitajte knjižničara“ koju su provodili stručnjaci za određena tematska područja. Za razliku od uobičajenog načina rada u kojem su korisnici mogli doći osobno u knjižnicu kako bi razgovarali sa stručnjacima i dobili preporuke literature te pristup građi, komunikacija je tijekom tog perioda bila putem e-pošte. Zahvaljujući mrežnoj aplikaciji, korisnici su mogli poslati zahtjeve za tematska istraživanja putem interneta, pružajući detaljne opise svojih tema i interesa te svrhu istraživanja. Ovi podaci su služili, stručnjacima za pružanje usluga, kao zamjena za tradicionalne informacijske intervjuje, omogućavajući im da i dalje rade učinkovito čak i iz udobnosti vlastitog doma. Budući da su glavni korisnici ove tematske usluge bili studenti i akademska zajednica, a s obzirom na to da se i nastava i istraživački rad akademske zajednice odvijao *online* u tom razdoblju, broj zahtjeva za tematska istraživanja je bio isti kao i u normalnim okolnostima (Milovanović, Kežić Pucketić i Mumelaš, 2021).

Hrvatsko knjižničarsko društvo je organiziralo specijalizirani *online* portal nazvan „Knjižnice u doba COVID-19“ s ciljem da se prikupe i podijele relevantne informacije o utjecajima koronavirusa i drugih prirodnih katastrofa na knjižničnu djelatnost u Hrvatskoj. Sve vrste knjižnica su bile pozvane da dostave svoje podatke kako bi se stvorila sveobuhvatna analiza posljedica uzrokovanih pandemijom COVID-19. Knjižnice su imale mogućnost unositi podatke putem virtualnog obrasca ili suradničkih aplikacija. Na portalu su bile dostupne usluge knjižnica na daljinu, informacije s društvenih mreža su bile objedinjene, pružane su digitalne usluge Hrvatskog knjižničarskog društva te je omogućena opcija za održavanje virtualnih sastanaka (Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2020).

6.1. Smjernice za rad visokoškolskih knjižnica

Smjernice za rad nacionalnih i sveučilišnih knjižnica za vrijeme pandemije COVID-19 u Republici Hrvatskoj donosile su relevantne državne institucije i tijela odgovorna za zdravstvo, kulturu i obrazovanje. Glavni izvor smjernica i uputa bio je Hrvatski zavod za javno zdravstvo koji je bio zadužen za pružanje stručnih smjernica vezanih uz pandemiju i zaštitu zdravlja građana. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i druge slične institucije također su se pridržavale smjernica i uputa izdanih od strane Ministarstva kulture i Ministarstva znanosti i obrazovanja. Smjernice su se orijentirale na produljenje roka vraćanja knjiga, odnosno kako bi se olakšala situacija korisnicima, mnoge knjižnice su produžile rokove posudbe knjiga i drugih materijala kako bi se smanjio pritisak na vraćanje istih. Preporučala se *online* komunikacija i podrška pa su knjižnice poboljšale *online* komunikaciju sa svojim korisnicima putem web stranica, društvenih medija i elektroničke pošte. Knjižnice su pružale informacije o promjenama u radu, dostupnim uslugama, virtualnim događanjima i digitalnim sadržajima. Knjižnice su se okrenule digitalnim sadržajima i *online* uslugama kako bi omogućile pristup knjigama, člancima, e-knjigama, audio i video sadržajima te *online* predavanjima. Virtualne radionice, književni susreti i događanja bili su organizirani putem interneta. Nadalje, u Naputku za rad hrvatskih knjižnica je navedeno i uključivanje stručnih suradnika kao i organiziranje *online* radionica i webinarara, a sve u svrhu održavanja kvalitete i kontinuiteta rada te zadovoljavanja potreba korisnika knjižnica (Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2020).

6.2. Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova - IFLA

Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova - IFLA (*International Federation of Library Associations and Institutions*) je globalna nevladina organizacija koja okuplja profesionalce i institucije iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti diljem svijeta. IFLA promiče suradnju među knjižničarima, širenje informacija i najbolje prakse te podržava razvoj informacijskih usluga i knjižnica. IFLA organizira redovite svjetske konferencije, raspravlja o ključnim pitanjima u knjižničarstvu i informacijskim znanostima te pruža platformu za dijalog i razmjenu između profesionalaca iz različitih zemalja i kultura. Osnovana 1927. godine, IFLA se posvećuje okupljanju stručnjaka iz cijelog svijeta kako bi unaprijedili knjižničarsku zajednicu i omogućili pristup informacijama i znanju širom svjetske populacije. IFLA ima mnoge značajke koje je čine ključnim akterom u području knjižničarstva i informacijskih znanosti. Organizacija potiče profesionalni razvoj knjižničara putem podrške istraživanjima, obrazovanju i suradnji među stručnjacima. Njezin fokus na razmjenu iskustava i najboljih praksi osigurava da se struka kontinuirano razvija kako bi odgovorila na sve izazove današnjeg informacijskog društva. IFLA također igra ključnu ulogu u zaštiti interesa knjižnica i informacijskih institucija na međunarodnoj razini. Njezina borba za slobodan pristup informacijama, zaštitu intelektualnog vlasništva i promociju važnosti knjižnica u društvu doprinosi širem cilju stvaranja pravednih informacijskih uvjeta za sve. Zalaganje za prava knjižničara i korisnika izražava se kroz promicanje slobode izražavanja i prava na pristup informacijama. U svjetlu digitalne revolucije, IFLA igra ključnu ulogu u poticanju razmjene informacija i inovacija među knjižničarima diljem svijeta. Razmjena sadržaja, ideja i iskustava doprinosi unapređenju kvalitete knjižničnih usluga. Ova globalna mreža stručnjaka potiče suradnju među različitim vrstama knjižnica i institucija, omogućujući usklađivanje sa suvremenim izazovima. Nadalje, IFLA je prepoznata po svojoj ulozi u stvaranju standarda i smjernica za knjižničarske usluge i informacijske sadržaje. Standardi pridonose dosljednosti kvalitete usluga i pristupa informacijama diljem svijeta. Osim osiguranja dosljednosti, standardi pomažu knjižnicama da se prilagode brzim promjenama u tehnologiji i društvu. Suradivanje s drugim međunarodnim organizacijama i tijelima osigurava ovoj organizaciji da igra ključnu ulogu u unaprjeđenju dostupnosti informacija i znanja širom svijeta. Ovakvom suradnjom, IFLA stvara globalne inicijative koje potiču pozitivne promjene i šire utjecaj knjižnica i informacijskih usluga (IFLA, 2023).

IFLA je na svojoj službenoj web stranici objavila popis zemalja koje su poduzele različite mjere zbog pandemije COVID-19, a koje se odnose na rad knjižnica. Ovi popisi su redovito

ažurirani kako bi korisnicima osigurali relevantne i točne informacije. Na njihovoj službenoj stranici moguće je pronaći informacije o raznim državama. Službene preporuke (IFLA, 2020) za Republiku Hrvatsku su:

- produženje rokova posudbe tiskanih knjiga,
- sigurno posuđivanje knjiga s rokovima do kraja pandemije,
- dostupnost e-knjiga svim građanima, neovisno o članstvu u knjižnici,
- organizacija *online* aktivnosti kao što su prezentacije novih naslova, susreti s autorima, edukativne radionice i kampanje,
- virtualne izložbe, slagalice i drugi digitalni proizvodi,
- aktivnosti na društvenim mrežama i poticanje na korištenje relevantnih izvora,
- povećana vidljivost školskih knjižnica na web stranicama škola,
- uključivanje stručnih suradnika u virtualne procese i učionice,
- pregled i selekcija zbirke uz zaštitne mjere,
- *online* poslovi poput nabave materijala, rada u informacijskim sustavima te edukacije knjižničara,
- preporučuje se korištenje tematskog portala Hrvatskog knjižničarskog društva „Knjižnice u doba COVID-19“ za prikupljanje i objavljivanje podataka o odgovoru knjižnica na krizu.

6.3. Rad knjižnica u virtualnom okruženju

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, kao jedna od vodećih knjižnica u Hrvatskoj, kontinuirano je prilagođavala svoje usluge kako bi zadovoljila potrebe svojih korisnika. Središnja informacijska služba u toj knjižnici, osnovana osamdesetih godina prošlog stoljeća, igrala je ključnu ulogu u pružanju informacija i podrške korisnicima. U svojim ranim danima, ova služba je pružala usluge verifikacije bibliografskih izvora, pretraživanja kataloga, izrade bibliografskih popisa i pretraživanja CD-ROM baza podataka. Kontakti s korisnicima bili su obično osobni, telefonski ili pisanim putem. Međutim, s razvojem informacijske tehnologije, posebice krajem 90-ih godina, počeo se primjećivati značajan porast broja informacijskih upita korisnika. Kako bi se adekvatno odgovorilo na ove potrebe, razvijale su se nove usluge u Odjelu korisničkih službi. Jedna od značajnih promjena u radu knjižnice bila je uspostava usluge na daljinu, koja je evoluirala od jednostavnih zahtjeva putem obrasca „Pišite knjižnici“ do pristupa bibliografskim i kataloškim informacijama putem sučelja OPAC-a te naposljetku

razvoja usluge „Pitajte knjižničara“. To je usluga koju pružaju diplomirani knjižničari, posebno stručnjaci iz Odjela korisničke službe u knjižnicama. Ova usluga omogućuje korisnicima da postavljaju pitanja i dobivaju stručne odgovore, preporuke i pomoć u vezi s knjižničnom građom, istraživanjem informacija i drugim knjižničnim pitanjima. Usluga omogućuje korisnicima da dobiju pomoć prilagođenu njihovim potrebama. Bez obzira radi li se o istraživanju informacija, pronalaženju literature ili drugim knjižničnim izazovima, knjižničari pružaju personaliziranu pomoć. Prije pandemije, knjižnice su već imale neke usluge dostupne u virtualnom okruženju, no s pojavom globalne krize, naglasak je prešao na pružanje usluga na daljinu. Jedna od ključnih promjena bila je ta što je komunikacija s korisnicima bila svedena na e-poštu. Umjesto tradicionalnog modela u kojem su korisnici mogli doći u knjižnicu i osobno razgovarati s predmetnim stručnjacima, sada su korisnici slali svoje zahtjeve putem mrežne aplikacije. Ova aplikacija omogućila je korisnicima da ispunjavaju mrežne obrasce, pružajući detaljne informacije o svojim temama i područjima interesa. Ovo je bila svojevrsna zamjena za uobičajeni informacijski intervju koji bi se provodio uživo. Prednost ovog modela bila je što je omogućio predmetnim stručnjacima da nastave s radom i pružanjem podrške, iako su radili od kuće. Ovo je bilo od iznimne važnosti s obzirom na to da su mnogi studenti i znanstveno-nastavno osoblje trebali kontinuiranu podršku tijekom virtualnog razdoblja nastave i rada. Osim toga, knjižnice su imale priliku poboljšati ovu uslugu tijekom pandemije. Predmetni stručnjaci su mogli bolje iskoristiti tehnologiju kako bi pružili još kvalitetnije i preciznije odgovore korisnicima (Milovanović, Kežić Pucketić i Mumelaš, 2021).

Još u svibnju 2019. godine, knjižnice grada Zagreba su predstavile inovativnu uslugu - posudbu e-knjiga putem aplikacije *ZakiBook*. Članovi ovih knjižnica mogu pristupiti širokom izboru od preko 600 e-knjiga koristeći četiri različita uređaja: mobitel, tablet, e-čitač ili računalo. Ova usluga postala je posebno vrijedna tijekom razdoblja pandemije COVID-19, omogućujući članovima da uživaju u književnosti iz udobnosti svojih domova. Dodatno, knjižnice grada Zagreba su sastavile popis besplatnih e-knjiga koje su dostupne za čitanje. S obzirom na otkazivanje svih kulturnih događanja, knjižnice grada Zagreba su se pobrinule da sadržaji ostanu dostupni korisnicima putem njihovog YouTube kanala. Na ovom kanalu mogu se pronaći snimke različitih događanja koja su se održala, uključujući znanstvene tribine poput „Eppur si muove“, književne tribine kao što je „Književni petak“, te razne edukativne radionice, uključujući one koje vas upoznaju s glazbenim instrumentima. Ovo je izvrsna prilika da korisnici ostanu povezani s kulturnim događanjima. Knjižnice grada Zagreba također nude vrijedne digitalizirane zbirke koje su dostupne svima zainteresiranima. Ove zbirke omogućuju

pregledavanje raznovrsnih materijala, uključujući knjige, slikovnice, fotografije, razglednice, partiture i drugu građu koja je inače teško dostupna (Culturenet.hr, 2020).

„Prema Ranganathanu, kvaliteta je knjižnice vidljiva u tome je li knjižnica u mogućnosti pružiti korisniku građu u trenutku kada je ona korisniku potrebna“ (Hasenay i Mokriš, 2013: 53). Tijekom pandemije COVID-19 knjižničari su se suočavali s mnogim izazovima i prilikama sličnima onima u nastavi na daljinu. Knjižničari su morali raditi od kuće, pružati pristup sadržajima isključivo putem interneta i poučavati svoju *online* publiku. S obzirom na to da su mnogi knjižničari imali uloge u poučavanju i podršci vezanoj uz informacijske vještine, bilo je važno razmisliti o tehničkim aspektima *online* povezivanja, dizajnu za *online* obrazovanje i preprekama dostupnosti s kojima su se suočavali studenti i osoblje. Nisu svi studenti ili zaposlenici koji su studirali ili radili prije pandemije imali stabilan pristup internetu ili potrebne digitalne tehnologije kod kuće. Ovo se osobito odnosi na one koji su već bili suočeni s nejednakostima, kako u pristupu internetu, tako i u razvoju digitalnih vještina. Digitalne vještine obuhvaćaju mnoge aspekte, uključujući razumijevanje informacija, komunikaciju, medijsku pismenost, sigurnost na internetu i inovativnost u *online* okruženju. Postoji stvarna potreba za razvijanjem digitalnih vještina kod radne snage i društva općenito kako bi se riješili budući izazovi. Knjižnice koje su već imale studente i djelatnike s iskustvom u *online* okruženju prilagodile su se brže te su mogle ponuditi širok spektar *online* usluga u trenucima kada su nastupile protuepidemijske mjere. S druge strane, knjižnice koje nisu bile toliko prisutne *online* prije pandemije sada su pozvane da se preoblikuju i razviju potpuno nove *online* usluge, pritom ulazeći u novo digitalno doba. Oba slučaja zahtijevaju kritičko razmatranje prioriteta za obuku i podršku te za usluge koje se mogu pružiti na daljinu, uzimajući u obzir ograničenja pristupa fizičkim zgradama i buduće potrebe koje mogu proizaći iz nepredvidive budućnosti. Odgovarajući na mjere poduzete na sveučilištima tijekom pandemije, mnogi izdavači su privremeno omogućili besplatan pristup sadržajima kako bi podržali studente i akademsku zajednicu u nastavi na daljinu. Ovo je otvorilo vrata za veću promociju otvorenog pristupa sadržajima nakon pandemije. Visokoškolske knjižnice su već bile uključene u podršku otvorenom pristupu istraživanjima i imaju potencijal za daljnje zagovaranje ovog koncepta u akademskoj zajednici (Martzoukou, 2021).

6.4. Usluge visokoškolskih knjižnica na primjeru Švedske

Švedske sveučilišne knjižnice su se suočile s izazovima pandemije COVID-19 s ciljem pružanja kontinuirane podrške svojim korisnicima, prilagodbe novim uvjetima te omogućavanjem sigurnosti za zaposlenike i korisnike. U skladu s preporukama švedskih vlasti i zdravstvenih institucija, mnoge knjižnice su uvelike promijenile svoje radne procese i prilagodile svoje usluge. Fizička ograničenja i mjere socijalne distance dovele su do prilagodbe radnog prostora kako bi se osigurala sigurnost korisnika i osoblja. Mnoge knjižnice su smanjile broj korisnika koji istovremeno mogu boraviti u prostoru te su postavile dodatne higijenske mjere. S obzirom na prijelaz na *online* okruženje, švedske sveučilišne knjižnice su pojačale svoju digitalnu prisutnost. Ojačale su pristup elektroničkim sadržajima poput e-knjiga, *online* časopisima i bazama podataka kako bi podržale studente i istraživače koji su morali raditi i učiti od kuće. Također su razvile *online* obrazovne materijale, webinare i virtualne radionice kako bi nastavile podržavati informacijske vještine korisnika. Mnoge knjižnice su promijenile način komunikacije s korisnicima, prelazeći na virtualne kanale poput e-pošte, društvenih medija i *online* chatove kako bi omogućile korisnicima da postavljaju pitanja, traže pomoć i ostvare komunikaciju s knjižničarima i osobljem, iako fizički nisu prisutni u knjižnici. Kvalitativno istraživanje digitalnih usluga sveučilišnih knjižnica tijekom pandemije COVID-19 u Švedskoj je istraživanje koje su proveli Temiz i Salelkar 2020. godine, a fokusira se na reakciju sveučilišnih knjižnica u Švedskoj na COVID-19 pandemiju. Kvalitativna analiza sadržaja je metodologija koja se koristi za dubinsko proučavanje tekstualnih podataka kako bi se identificirali obrasci i teme. Podaci u ovom istraživanju su prikupljeni s web stranica 39 švedskih sveučilišta i njihovih knjižnica, te drugih relevantnih izvora kao što su priopćenja za medije i obavijesti. Rezultati istraživanja ukazuju na pet ključnih tema u vezi s digitalnim uslugama sveučilišnih knjižnica tijekom pandemije COVID-19. Prva tema je dostupnost informacija: sveučilišta su brzo reagirala kako bi informirala svoje korisnike o promjenama u uslugama tijekom pandemije putem web stranica i često postavljenih pitanja. Druga tema je pristup sadržajima: istraživanje je pokazalo da su knjižnice pružile dodatne sadržaje kako bi podržale istraživače, uključujući znanstvene informacijske sadržaje o pandemiji COVID-19. Treća tema je suradnja s drugim dionicima: neka sveučilišta su surađivala s drugim institucijama kako bi zajednički pružili potrebne informacije i sadržaje. Četvrta tema je povećana upotreba postojećih usluga: pandemija je potaknula povećanu upotrebu postojećih digitalnih usluga knjižnica. Peta tema je motivacija i podrška za pridržavanje socijalne distance: knjižnice su koristile društvene medije, kao što su *Instagram* i *Facebook*, kako bi

pružile dodatnu podršku i motivaciju korisnicima za pridržavanje socijalne distance. Ovo istraživanje pruža dublje razumijevanje u to kako su sveučilišne knjižnice u Švedskoj prilagodile svoje usluge tijekom pandemije nudeći raznolike sadržaje i podršku korisnicima (Temiz i Salelkar, 2020).

7. POSTPANDEMIJSKO RAZDOBLJE

7.1. Nastava na daljinu u postpandemijskom razdoblju

Kako bi se adekvatno odgovorilo na pandemiju COVID-19, tehnološki i administrativni sustavi za implementaciju nastave na daljinu, te infrastruktura koja podržava isporuku iste, morala se brzo prilagoditi kako bi se omogućila nastava na daljinu. Najveći problem koji je i dalje prisutan je pristup tehnologiji, osobito u socijalno ugroženijim zajednicama. Zadaća je društva u cjelini omogućiti prijeko nužnu infrastrukturu koja će biti veza između profesora i studenata te unaprijediti sustave koji će omogućiti nastavu na daljinu. Nove generacije studenata prihvaćaju nastavu na daljinu kao sastavni dio obrazovanja, bilo da se ona izvodi kao podrška kontaktnoj nastavi ili isključivo kao nastava na daljinu. No, da bi se taj trend nastavio potrebno im je omogućiti nove i svježije mogućnosti povezanosti jer *Zoom* ili *Microsoft Teams* više nisu dovoljni (Lockee, 2021).

Najčešće se navodi 5 glavnih prednosti nastave na daljinu i *online* učenja, koji su posebno vidljivi u postpandemijskom razdoblju. To su: fleksibilnost, veća mogućnost odabira studijskih programa, pristupačnost (u razvijenijim zemljama pristup tehnologijama je lakši), prilagodljivost i ekonomičnost. Danas, u razvijenim zemljama, do 90% studenata misli da je nastava na daljinu isto ili bolje od iskustva u tradicionalnoj nastavi. Svaki student danas može procijeniti svoju jedinstvenu situaciju i odlučiti u skladu sa svojim potrebama i ciljevima kakvu nastavu preferira, a ako se odluči za studij u inozemstvu postoje gotovo beskrajne mogućnosti za međunarodne studente diljem svijeta (Josep, 2022).

Prije pandemije, primarna svrha obrazovanja na daljinu bila je pružanje pristupa nastavi i nastavnom sadržaju za sve one koji inače ne mogu sudjelovati u tradicionalnom akademskom programu koji se temelji na kontaktnoj nastavi. Kako se svrha obrazovanja pomaknula prema osiguravanju kontinuiteta podučavanja, njegova se publika, kao i širi ekosustav učenja, promijenio. Bit će zanimljivo vidjeti koji će aspekti nastave na daljinu ostati u sljedećoj generaciji obrazovanja, kada prijetnja od koronavirusa više ne bude prisutna. *Online* obrazovanje će nedvojbeno pronaći novu publiku i izvan prostora visokih učilišta, a fleksibilnost i mogućnosti učenja koje su proizašle iz COVID-19 krize vjerojatno će promijeniti očekivanja studenata i profesora, dodatno smanjujući granicu između kontaktne nastave i nastave na daljinu (Lockee, 2021).

7.2. Rad knjižnica u postpandemijskom razdoblju

Za vrijeme pandemije COVID-19 korisnici knjižnica gube mogućnost uvida u fizičku građu, a knjižnice se okreću prema *online* uslugama. One prestaju biti mjesto okupljanja te postaju *online* centri informiranja. „Agenda europskih knjižnica za doba nakon pandemije Covid-19“, objavljena u svibnju 2020., razjasnila je moguće ishode krize izazvane koronavirusom te je pružila rješenja za europske knjižnice u razdoblju nakon pandemije Covid-19. Europski zavod za knjižnice, informacije i dokumentaciju - EBLIDA (*European Bureau of Library Information and Documentation Associations*) je kroz Agendu definirala 5 „novih normalnih“ smjernica pozivajući se na iskustva stečena COVID-19 pandemijom:

1. Eksplozivno socijalno distanciranje;
2. Novi načini utjecaja tehnologija na knjižnice;
3. Neistraženo ekonomsko područje: proračunski sastav knjižnica;
4. Upravljanje knjižnicama na središnjoj i lokalnoj razini;
5. Ciljevi Agende 2030 za održiv razvoj.

„Novo normalno“ u knjižničnim praksama se većinom bavi pristupom građi. Sigurnost osoblja, socijalno distanciranje i sanitarni uvjeti zbirki u glavnom su fokusu Agende. Pravila i propisi, prema Agendi, donose se sukladno: a) nacionalnim zdravstvenim propisima; b) percepciji rizika, koja varira od zemlje do zemlje; c) veličini i rasporedu knjižničnih prostora. Knjižnice se iznova arhitektonski uređuju kako bi bile pristupačnije, kako se u njima ne bi stvarala gužva te kako bi svi sanitarni uvjeti bili zadovoljeni. „Novo normalno“ za knjižnice su i tehnologije koje oblikuju njihov sadržaj i komunikaciju s korisnicima. Korištenje e-platформи se za vrijeme razdoblja pandemije eksplozivno povećalo kroz 2020. i 2021. godinu te se taj trend i dalje nastavlja. Studenti i drugi korisnici knjižnica su prihvatili digitalne tehnologije i sve više traže dodatne sadržaje i informacije, što potiče i same knjižnice na daljnju digitalizaciju. Porast pristupa digitalnim platformama knjižnica potencirala je nastava na daljinu u školama i na visokim učilištima. Nastava na daljinu se nastavila i nakon ukidanja mjera za sprječavanje širenja koronavirusa. U postpandemijskom razdoblju, nastava na daljinu se primjenjuje i dalje u slučajevima koji onemogućuju kontaktnu nastavu. No, sada se to ne smatra nečim izvanrednim već normalnom situacijom u nastavnim procesima. Nastava na daljinu zapravo podrazumijeva i samostalno pretraživanje baza podataka i digitalnih platformi knjižnica u potrazi za informacijama. U postpandemijskom razdoblju ta spona knjižnica i sveučilišne nastave jača sve više u digitalnom *online* prostoru te ju studenti prihvaćaju i traže još dodatnih sadržaja. Knjižnice će u postpandemijskom razdoblju morati prihvatiti i umjetnu inteligenciju

- AI (*Artificial intelligence*), tehnologiju koja već sada mijenja ekosferu knjižnica i dovodi u pitanje kontrolu informacija. Stvaranje novih pravila za pristup građi te stvaranje e-kopija i zapisa, ciljevi su koje EBLIDA preporučuje do 2030. godine (EBLIDA, 2021).

Sveučilišne knjižnice se moraju osnažiti pronalaženjem novih strategija komunikacije i dodavanjem novih vrijednosti svojim uslugama. Dugi niz godina knjižnice su se prvenstveno bavile prenošenjem znanja iz vanjskog svijeta u svoje institucije ili zajednice. U novoj postpandemijskoj stvarnosti to nije dovoljno (Burgos Aguilar, 2022).

8. Istraživanje kvalitete nastave na daljinu i usluga knjižnice Filozofskog fakulteta za vrijeme i nakon pandemije COVID-19

8.1. Cilj, zadaci i hipoteze

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati mišljenje i iskustvo studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu o kvaliteti nastave na daljinu te usluga knjižnice Filozofskog fakulteta za vrijeme i nakon pandemije COVID-19 te pokazati stupanj zadovoljstva, odnosno nezadovoljstva studenata.

Kako bi se ostvario cilj istraživanja definirani su zadaci istraživanja na koje će se odgovoriti analizom i obradom prikupljenih podataka. Zadaci istraživanja su sljedeći:

1. Utvrditi jesu li studenti zadovoljni održavanjem nastave na fakultetu za vrijeme protuepidemijskih mjera.

H1: Studenti će općenito iskazivati pozitivan stav prema nastavi na daljinu i kontaktnoj nastavi za vrijeme protuepidemijskih mjera.

2. Utvrditi jesu li studenti zadovoljni radom knjižnice za vrijeme protuepidemijskih mjera.

H2: Studenti će općenito iskazivati pozitivan stav prema radu knjižnice za vrijeme protuepidemijskih mjera.

8.2. Metodologija

8.2.1. Sudionici i postupak prikupljanja podataka

Anketni upitnik (Prilog 1.) je bio namijenjen redovnim studentima preddiplomskog i diplomskog studija Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji su sudjelovali u nastavi na daljinu te se koristili uslugama fakultetske knjižnice tijekom akademskih godina 2020./2021. i 2021./2022. Metoda ispitivanja bila je anketa u elektroničkom obliku koja je poslana na fakultetski e-mail student-svima@ffzg.hr te je bila dijeljena u zatvorenim studentskim grupama na društvenoj mreži *Facebook* kako bi se osiguralo da anketu ispunjavaju samo one osobe koje pripadaju u zadani uzorak istraživanja. Zatvorene studentske grupe na *Facebooku* sačinjavaju

članovi koji su studenti postojećih studijskih smjerova Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Za pretraživanje naziva postojećih studijskih smjerova te kao okvir uzorkovanja korišteni su podaci sa službene web stranice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu <https://web2020.ffzg.unizg.hr/> na kojoj su navedeni svi studijski smjerovi. Anketa je bila anonimna te je naposljetku pristiglo 111 anketnih odgovora, od čega su svi bili ispravno ispunjeni te su se podaci svih 111 odgovora mogli upotrijebiti u analizi i obradi podataka. Ispitanici su sami ispunjavali anketni upitnik te su, nakon što su pročitali uvodni tekst anketnog upitnika, klikom na tipku *Dalje* dali svoj informirani pristanak za sudjelovanje u ovome istraživanju. Identitet sudionika ispitivanja je bio nepoznat, nisu se sakupljali podaci po kojima bi ih se moglo identificirati te sustav *Google obrasci* nije prikupljao IP adrese. Rezultati ove ankete iskorišteni su isključivo u svrhu pisanja ovog diplomskog rada te će ovaj anketni obrazac biti obrisana nakon završetka istraživanja. Ovo anketno istraživanje provedeno je u razdoblju od 12. srpnja do 01. rujna 2023. godine.

8.2.2. Mjerni instrument i obrada podataka

Anketni upitnik u elektroničkom obliku izrađen je pomoću alata *Google obrasci*, a sastojao se od tri skupine pitanja (opći podaci, zadovoljstvo nastavom, zadovoljstvo radom knjižnice). Prilikom obrade podataka podaci prikupljeni anketom obradili su se analizom grafikona dobivenih u *Google obrascima*, a koji su u ovom radu i predloženi. Pitanja su analizirana zasebno i skupno. Odgovori i rezultati za svako pitanje su po potrebi međusobno uspoređeni. Nakon završene analize ponuđen je zaključak istraživanja. Anketa sadržava 42 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa, od toga 2 pitanja otvorenog tipa kratkih odgovora, 1 pitanje u tipu potvrdnih okvira u kojemu je bila mogućnost odabira više odgovora, 6 pitanja višestrukog odabira te 33 pitanja u tipu linearnog mjerila, odnosno Likertovoj skali. Likertova skala u svrhu ovog istraživanja je podijeljena na pet razina: U potpunosti se ne slažem (1), Uglavnom se ne slažem (2), Niti se slažem, niti se ne slažem (3), Uglavnom se slažem (4), U potpunosti se slažem (5).

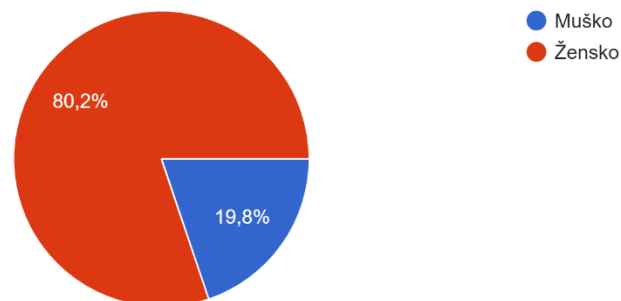
9. Rezultati

Rezultati ovog istraživanja su prikazani grafikonima, postocima ili cijelim brojevima te su isti analizirani prema unaprijed definiranom cilju i zadacima istraživanja.

9.1. Interpretacija rezultata

Prva skupina pitanja ovog anketnog upitnika odnosila se na prikupljanje općih podataka o ispitanicima.

Spol
111 odgovora

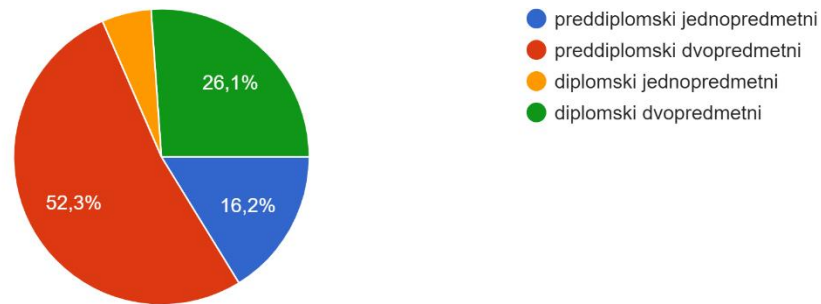

Grafikon 1. Spol ispitanika

Od 111 ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju, 89 ispitanika se deklariralo kao pripadnici ženskog spola (80,2%), dok se 22 ispitanika deklariralo kao pripadnici muškog spola (19,8%).

Označite razinu vašeg redovnog studija u ak. god. 2020./21.

111 odgovora

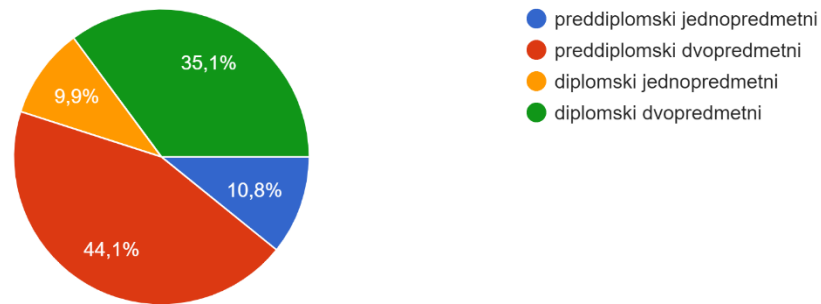

Grafikon 2. Razina redovnog studija u ak. god. 2020./21.

Ispitanici koji su sudjelovali u ovom anketnom istraživanju su u ak. god. 2020./21. bili većinom studenti preddiplomskog studija i to dvopredmetnog (58 ispitanika, odnosno 52,3%), dok se studenti jednopredmetnog preddiplomskog studija nisu u tolikoj mjeri odazvali na poziv za anketu (18 ispitanika, odnosno 16,2%). U anketi su još sudjelovali studenti jednopredmetnog diplomskog studija (6 ispitanika, odnosno 5,4%) te dvopredmetnog diplomskog studija (29 ispitanika, odnosno 26,1%).

Označite razinu vašeg redovnog studija u ak. god. 2021./22.

111 odgovora

Grafikon 3. Razina redovnog studija u ak. god. 2021./22.

Ispitanici koji su ispunili ovu anketu su u akademskoj godini 2021./2022. većinom bili studenti preddiplomskog studija i to kao i u prethodnom pitanju dvopredmetnog (49 ispitanika, odnosno 44,1%). Svega 12 ispitanika (10,8%) je bilo na jednopredmetnom preddiplomskom studiju. Na jednopredmetni diplomski studij bilo je upisano 11 ispitanika (9,9%), a njih 39 (35,1%) na dvopredmetni diplomski studij.

Tablica 1. Studijski smjerovi u ak. god. 2020./21. i 2021./22.

Koji smjer/smjerove studija ste studirali u ak. god. 2020./21.?	Koji smjer/smjerove studija ste studirali u ak. god. 2021./22.?
Anglistika (Prevoditeljski), Informatika (Nastavnički)	Anglistika (Prevoditeljski), Informatika (Nastavnički)
Južnoslavenski jezici i književnosti, Španjolski jezik i književnost	Južnoslavenski jezici i književnosti, Španjolski jezik i književnost
Anglistika, Povijest umjetnosti	Anglistika, Povijest umjetnosti
Germanistika, Lingvistika	Germanistika, Lingvistika
Pedagogija	Pedagogija
Ruski jezik i književnost, Informacijske znanosti	Ruski jezik i književnost, Informacijske znanosti
Germanistika, Bibliotekarstvo	Germanistika, Bibliotekarstvo
Prevoditeljski	Prevoditeljski
Filozofija, Germanistika	Filozofija, Germanistika
Sociologija, Južnoslavenski jezici i književnosti	Sociologija, Južnoslavenski jezici i književnosti
Sociologija, Komparativna književnost	Sociologija, Komparativna književnost
Kroatistika, Germanistika	Kroatistika, Germanistika
Povijest umjetnosti, Kroatistika	Povijest umjetnosti, Kroatistika
Bibliotekarstvo, Muzeologija	Bibliotekarstvo, Muzeologija
Informacijske znanosti	Informatika (Istraživački)
Anglistika, Švedski jezik i kultura	Anglistika (Prevoditeljski), Švedski jezik i kultura (Prevoditeljski)
Fonetika, Lingvistika	Fonetika, Lingvistika
Psihologija	Psihologija
Talijanistika, Bibliotekarstvo	Talijanistika, Bibliotekarstvo
Anglistika, Ruski jezik i književnost	Anglistika, Ruski jezik i književnost
Sociologija (Znanstveni)	Sociologija (Znanstveni)
Arheologija, Povijest	Arheologija, Povijest
Talijanistika, Povijest umjetnosti	Talijanistika, Povijest umjetnosti
Arheologija, Povijest	Arheologija, Povijest
Kroatistika	Kroatistika (Nastavnički), Bibliotekarstvo
Kroatistika, Komparativna književnost	Kroatistika, Komparativna književnost
Francuski jezik i književnost, Kroatistika	Francuski jezik i književnost, Kroatistika
Anglistika (Nastavnički), Informatika (Nastavnički)	Anglistika (Nastavnički), Informatika (Nastavnički)
Povijest	Povijest
Talijanistika, Lingvistika	Fonetika, Informacijske znanosti
Sociologija	Sociologija
Romanistika	Romanistika
Kroatistika	Kroatistika
Kroatistika, Češki jezik i književnost	Kroatistika, Češki jezik i književnost
Germanistika, Kroatistika	Germanistika, Kroatistika
Ruski jezik i književnost, Kroatistika	Ruski jezik i književnost, Kroatistika
Ruski jezik i književnost, Francuski jezik i književnost	Ruski jezik i književnost, Francuski jezik i književnost

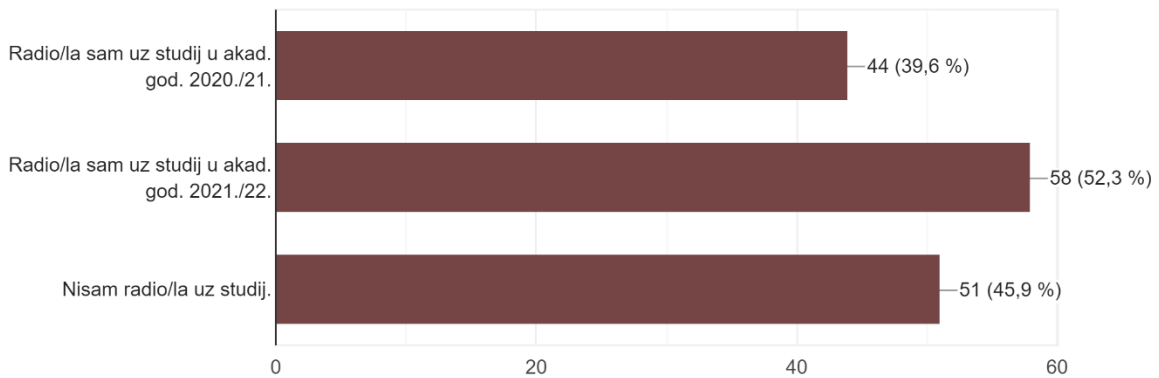
Kroatistika, Južnoslavenski jezici i književnosti	Kroatistika, Južnoslavenski jezici i književnosti
Lingvistika, Fonetika	Lingvistika, Fonetika
Povijest (Nastavnički)	Povijest (Nastavnički)
Kroatistika, Informacijske znanosti	Kroatistika, Informacijske znanosti
Lingvistika (Primijenjeni) i Anglistika (Nastavnički)	Lingvistika (Primijenjeni) i Anglistika (Nastavnički)
Germanistika, Filozofija	Germanistika, Filozofija
Francuski jezik i književnost (Nastavnički), Pedagogija	Francuski jezik i književnost (Nastavnički), Pedagogija
Bibliotekarstvo, Arhivistika	Bibliotekarstvo, Arhivistika
Informacijske znanosti	Informacijske znanosti
Kroatistika, Germanistika	Kroatistika (Nastavnički), Germanistika (Nastavnički)
Arhivistika, Bibliotekarstvo	Arhivistika, Bibliotekarstvo
Lingvistika, Informacijske znanosti	Lingvistika, Informacijske znanosti
Zapadna slavistika, Bibliotekarstvo	Zapadna slavistika, Bibliotekarstvo
Povijest umjetnosti, Talijanistika	Povijest umjetnosti, Talijanistika
Anglistika, Ruski jezik i književnost	Anglistika, Ruski jezik i književnost
Muzeologija i upravljanje baštinom	Muzeologija i upravljanje baštinom
Muzeologija i upravljanje baštinom, Informatika (Nastavnički)	Muzeologija i upravljanje baštinom, Informatika (Nastavnički)
Pedagogija	Pedagogija
Psihologija	Psihologija
Fonetika, Informacijske znanosti	Fonetika (Rehabilitacija slušanja i govora), Arhivistika
Arheologija	Arheologija
Poljski jezik i književnost, Etnologija i kulturna antropologija	Poljski jezik i književnost, Etnologija i kulturna antropologija
Antropologija, Anglistika	Antropologija, Anglistika
Pedagogija	Pedagogija
Španjolski jezik i književnost, Ruski jezik i književnost	Španjolski jezik i književnost, Ruski jezik i književnost
Komparativna književnost, Češki jezik i književnost	Komparativna književnost, Češki jezik i književnost
Povijest	Povijest
Španjolski jezik i književnost, Informacijske znanosti	Španjolski jezik i književnost, Informacijske znanosti
Kroatistika, Lingvistika	Kroatistika, Lingvistika
Povijest (Istraživački-Moderna i suvremena povijest)	Povijest (Istraživački-Moderna i suvremena povijest)
Bibliotekarstvo, Germanistika	Bibliotekarstvo, Germanistika
Psihologija	Psihologija
Španjolski jezik i književnost (Nastavnički), Muzeologija	Španjolski jezik i književnost (Nastavnički), Muzeologija
Anglistika, Francuski jezik i književnost	Anglistika, Francuski jezik i književnost
Kroatistika, Poljski jezik i književnost	Kroatistika, Poljski jezik i književnost
Germanistika, Pedagogija	Germanistika, Pedagogija
Nederlandistika, Povijest umjetnosti	Nederlandistika, Povijest umjetnosti
Arheologija, Anglistika	Arheologija, Anglistika
Muzeologija i upravljanje baštinom	Muzeologija i upravljanje baštinom

Povijest	Povijest (Nastavnički), Muzeologija i upravljanje baštinom
Francuski jezik i književnost, Komparativna književnost	Francuski jezik i književnost, Komparativna književnost
Anglistika, Talijanistika	Anglistika, Talijanistika
Psihologija	Psihologija
Psihologija	Psihologija
Povijest, Antropologija	Povijest, Antropologija
Povijest umjetnosti, Sociologija	Povijest umjetnosti, Sociologija
Povijest umjetnosti, Muzeologija	Povijest umjetnosti, Muzeologija
Kroatistika, Povijest	Kroatistika (Nastavnički), Povijest (Nastavnički)
Španjolski jezik i književnost (Nastavnički), Kroatistika (Nastavnički)	Španjolski jezik i književnost (Nastavnički), Kroatistika (Nastavnički)
Informacijske znanosti, Španjolski jezik i književnost	Informacijske znanosti, Španjolski jezik i književnost
Talijanistika, Anglistika	Talijanistika, Anglistika
Talijanistika, Povijest umjetnosti	Talijanistika, Povijest umjetnosti
Ruski jezik i književnost, Lingvistika	Ruski jezik i književnost (Prevoditeljski), Lingvistika (Poredbeni)
Francuski jezik i književnost, Kroatistika	Francuski jezik i književnost, Kroatistika
Povijest, Talijanistika	Povijest, Talijanistika
Komparativna književnost, Švedski jezik i kultura	Komparativna književnost, Švedski jezik i kultura
Etnologija i kulturna antropologija, Filozofija	Etnologija i kulturna antropologija, Filozofija
Češki jezik i književnost, Ukrajinski jezik i književnost	Češki jezik i književnost, Ukrajinski jezik i književnost
Rumunjski jezik i književnost, Slovački jezik i književnost	Rumunjski jezik i književnost, Slovački jezik i književnost
Anglistika, Filozofija	Anglistika, Filozofija
Turkologija, Češki jezik i književnost	Turkologija, Češki jezik i književnost
Anglistika, Talijanistika	Anglistika, Talijanistika
Etnologija i kulturna antropologija, Španjolski jezik i književnost	Etnologija i kulturna antropologija, Španjolski jezik i književnost
Povijest umjetnosti, Sociologija	Povijest umjetnosti, Sociologija
Komparativna književnost, Švedski jezik i kultura	Komparativna književnost, Švedski jezik i kultura
Švedski jezik i kultura, Portugalski jezik i književnost	Švedski jezik i kultura, Portugalski jezik i književnost
Sociologija, Komparativna književnost	Sociologija, Komparativna književnost
Anglistika, Portugalski jezik i književnost	Anglistika (Prevoditeljski)
Pedagogija	Pedagogija
Kroatistika, Lingvistika	Kroatistika, Lingvistika
Lingvistika, Germanistika	Lingvistika, Germanistika
Češki jezik i književnost, Južnoslavenski jezici i književnosti	Češki jezik i književnost, Južnoslavenski jezici i književnosti
Germanistika, Ruski jezik i književnost	Germanistika, Ruski jezik i književnost
Filozofija (Nastavnički), Muzeologija	Filozofija (Nastavnički), Muzeologija

Iz *Tablice 1.* je vidljivo na kojim su sve studijskim smjerovima studirali ispitanici ovog istraživanja u akademskim godinama 2020./21. i 2021./22.

Jeste li radili uz svoj redovan studij u ak. god. 2020./21. i 2021./22.? (Moguće je odabrati više odgovora.)

111 odgovora

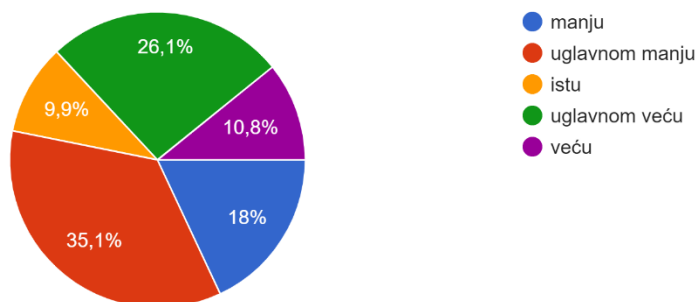

Grafikon 4. Rad uz studij u ak. god. 2020./21. i 2021./22.

Iz odgovora vidljivih u *Grafikonu 4* može se primijetiti da su studenti u velikom broju radili i u akademskoj godini 2020./2021. koju je obilježio *lockdown*. U toj akademskoj godini radilo je 39,6% ispitanika odnosno 44 osobe od njih ukupno 111. U sljedećoj akademskoj godini 2021./2022. kada su mjere za sprječavanje koronavirusa popuštale rastao je broj studenata koji su radili uz redovni studij (58 ispitanika, odnosno 52,3%). Kroz ove dvije pandemijske akademske godine nije radio 51 ispitanik, odnosno njih 45,9%.

U drugoj skupini pitanja studenti su izražavali svoje mišljenje i stupanj zadovoljstva održavanjem nastave na daljinu te kontaktne nastave u akademskim godinama 2020./2021. i 2021./2022.

Koliku Vam količinu stresa uzrokuje nastava na daljinu u odnosu na redovnu kontaktnu nastavu?
111 odgovora

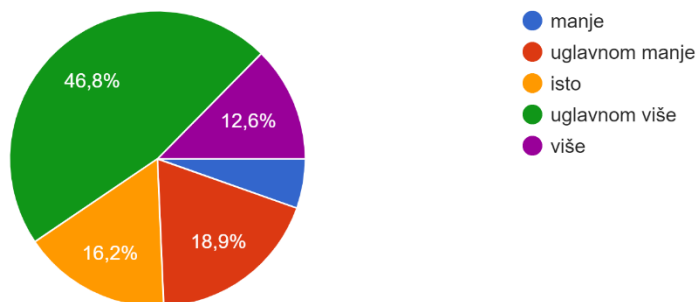

Grafikon 5. Razina stresa kod studenata za vrijeme nastave na daljinu

Kontaktna klasična nastava uglavnom je za studente nešto normalno. No, u uvjetima pandemije kada se sve mijenja, te se uvodi nastava na daljinu, ona postaje studentima prihvatljivija. Od ukupnog broja ispitanika (111) njih 39 (35,1%) se izjasnilo da im nastava na daljinu uzrokuje uglavnom manje stresa, a njih 20 (18%) se izjasnilo da im je nastava na daljinu definitivno manje stresna u odnosu na kontaktnu nastavu. Ukupno, dakle, 53,15% ispitanih studenata preferira nastavu na daljinu radi manjeg stresa, dok je 12 (10,8%) ispitanika reklo da im je nastava na daljinu veći stres, odnosno 29 (26,1%) njih smatra da im je nastava na daljinu uglavnom veći stres. Ukupno 36,9% ispitanika bi vjerojatno i dalje preferiralo kontaktnu nastavu radi manje količine stresa. Da im je količina stresa ista neovisno o vrsti nastave izjasnilo se 11 (9,9%) ispitanika.

Ocjenjujete li da je profesorima više ili manje stresno održavanje nastave na daljinu.

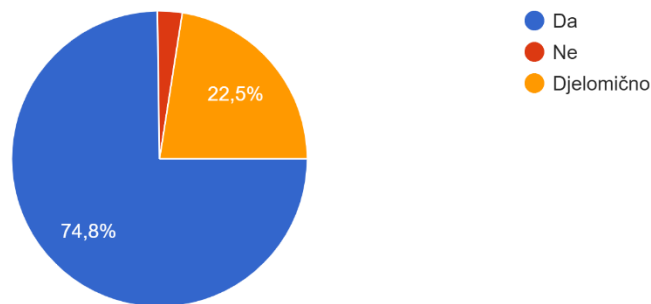
111 odgovora

Grafikon 6. Razina stresa kod profesora za vrijeme nastave na daljinu

Ispitanici većinom smatraju da je profesorima nastava na daljinu više stresna. Njih 14 (12,6%) je odgovorilo da je profesorima nastava na daljinu više stresna, a njih 52 (46,8%) da im je nastava na daljinu uglavnom više stresna. Ukupno 59,4% studenata smatra da je profesorima nastava na daljinu stresnija od kontaktne nastave. Jedan dio ispitanika, njih 18 (16,2%) smatra da je nastava na daljinu jednako stresna za profesore kao i kontaktna nastava. Od ukupno 111 ispitanika samo njih 6 (5,4%) smatra da je nastava na daljinu manje stresna za profesore, a 21 (18,9%) ispitanika smatra da je uglavnom manje stresna za profesore. Može se zaključiti da samo 24,3% ispitanika smatra da je profesorima nastava na daljinu manje stresna. Budući da su studenti koji su odgovarali na ovu anketu vjerojatno pripadnici mlađih generacija koje se puno više koriste tehnologijom, za pretpostaviti je da za starije generacije smatraju da im je tehnologija nešto nepoznato i stresnije, dok je njima nastava na daljinu manje stresna i prihvatljivija što pokazuju i ostala pitanja u ovoj anketi.

U ak. god. 2020./21. posjedovao/la sam svu potrebnu opremu za nastavu na daljinu.
111 odgovora

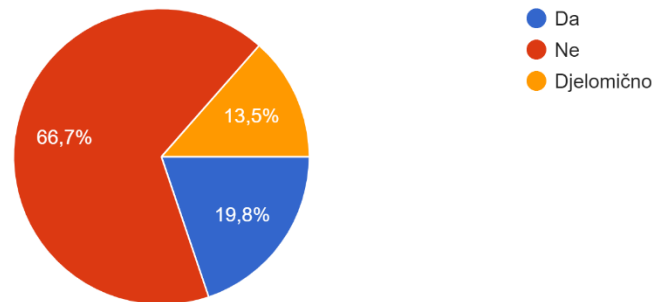

Grafikon 7. Postotak posjedovanja potrebne opreme za nastavu na daljinu

Kod uvođenja nastave na daljinu najveći problem je zasigurno nedostatak potrebne opreme. Ispitanici u ovoj anketi većinom su imali potrebnu opremu za uspostaviti kontakt s profesorima i pohađanje nastave na daljinu. Njih 83 (74,8%) je imalo svu potrebnu opremu, dok je 25 ispitanika (22,5%) opremu imalo samo djelomično. Samo 3 ispitanika (2,7%) nije imalo potrebnu opremu. S obzirom na opseg ankete za pretpostaviti je da 1,8 do 2% studenata na Filozofskom fakultetu u Zagrebu nije imalo potrebnu opremu za provođenje nastave na daljinu, a njih 20-25% imalo je djelomično osiguranu opremu za nastavu na daljinu.

U ak. god. 2020./21. dijelio/la sam opremu za nastavu na daljinu s drugim ukućanima ili studentima.

111 odgovora

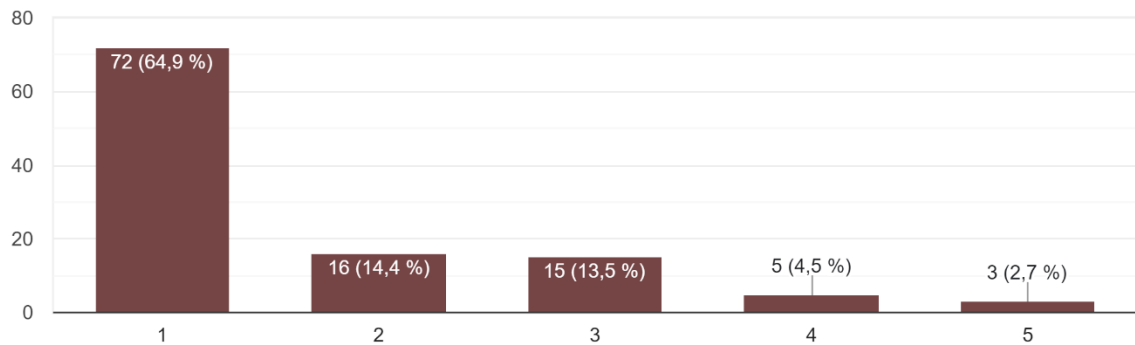

Grafikon 8. Postotak dijeljenja opreme za nastavu na daljinu s drugim ukućanima ili studentima

Studenti ispitani u ovom anketnom upitniku svoju opremu za nastavu na daljinu uglavnom nisu dijelili sa svojim ukućanima. Njih 74 (66,7%) imalo je opremu samo za sebe, 15 (13,5%) ispitanika je djelomično moralo dijeliti opremu, a njih 22 (19,8%) je dijelilo opremu s drugim ukućanima.

Bilo mi je veliko financijsko opterećenje osigurati odgovarajuću opremu za nastavu na daljinu u ak. god. 2020./21.

111 odgovora

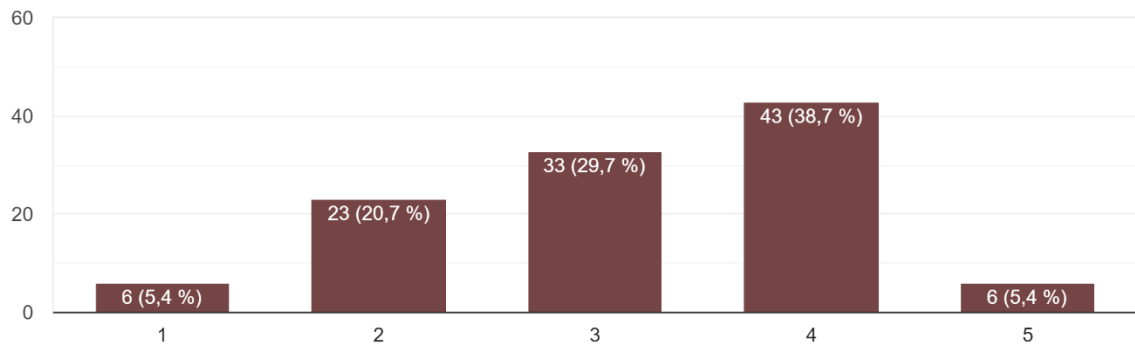

Grafikon 9. Stupanj financijskog opterećenja za osiguravanje odgovarajuće opreme

Kao što je vidljivo iz *Grafikona 9*, većini ispitanika 72 (64,9%) nije bilo veliko financijsko opterećenje osigurati odgovarajuću opremu za nastavu na daljinu ili uglavnom nije bilo veliko opterećenje za 16 (14,4%) ispitanika. Svega 3 (2,7%) ispitanika smatra da je financijsko opterećenje prilikom nabave opreme za njih bilo veliko, odnosno njih 5 (4,5%) se uglavnom slaže s tom tvrdnjom. Od ukupnog broja odgovora, 15 (13,5%) ispitanika nema jasan stav o tome koliki je za njih stupanj financijskog opterećenja bio potreban za osiguravanje odgovarajuće opreme.

U ak. god. 2020./21. profesori su koristili odgovarajuću opremu za nastavu na daljinu i znali su je koristiti na pravilan način.

111 odgovora

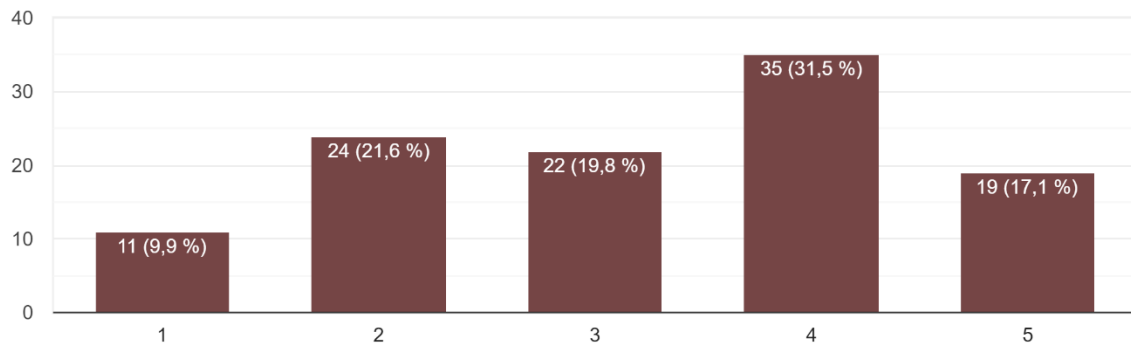

Grafikon 10. Postotak korištenja odgovarajuće opreme na pravilan način od strane profesora

O tome kako su profesori koristili odgovarajuću opremu za vrijeme nastave na daljinu studenti imaju podvojeno mišljenje. Jednak broj njih, 6 (5,4%), smatra da su profesori koristili opremu na ispravan način i da su je koristili na neispravan način. Ipak, većina od 43 (38,7%) ispitanika smatra da je oprema korištena uglavnom na ispravan način, a njih 33 (29,7%) je odgovorilo da se niti slažu niti ne slažu s navedenom tvrdnjom. Da profesori uglavnom nisu koristili opremu za nastavu na daljinu na ispravan način smatra 23 (20,7%) ispitanika.

U ak. god. 2020./21. nastava na daljinu mi je pružila dovoljno informacija i uputa za izvršavanje zadataka i konzultiranje literature.

111 odgovora

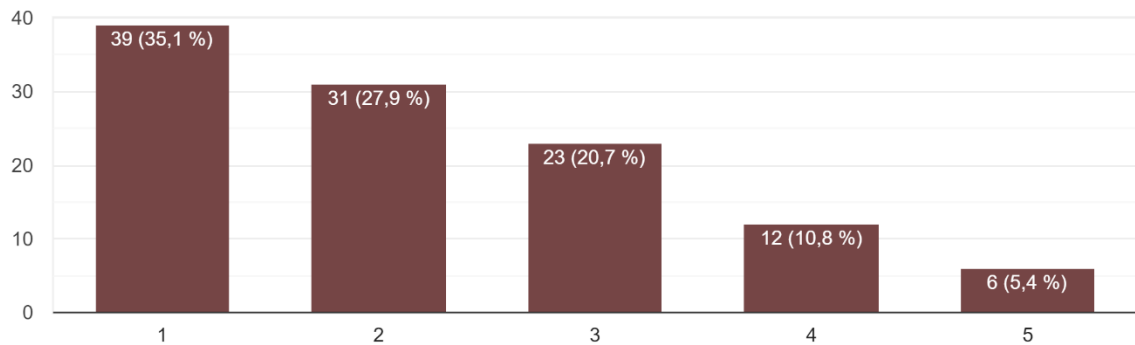

Grafikon 11. Stupanj informacija i uputa dobivenih za vrijeme nastave na daljinu

Na ovom anketnom pitanju, odgovori su ravnomjerno raspoređeni, od *u potpunosti se ne slažem*, do *u potpunosti se slažem*. Jedan dio ispitanika, njih 19 (17,1%), smatra da im je nastava na daljinu u potpunosti pružila dovoljno informacija i uputa za izvršavanje zadataka i konzultiranje literature, a uglavnom se s ovom tvrdnjom slaže 35 (31,5%) ispitanika. Drugi dio ispitanika 11 (9,9%) smatra da u potpunosti nisu imali dovoljno informacija i uputa za izvršavanje zadataka i konzultiranje literature, a djelomično se s takvom tvrdnjom slaže 24 (21,6%) ispitanika. Njih 22 (19,8%) niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom da je nastava na daljinu pružala dovoljno informacija i uputa za izvršavanje zadataka i konzultiranje literature. Prema ovakvim podacima nameće se mogući zaključak da je jedan od problema nastave na daljinu za vrijeme akademske godine 2020./2021. bio nedostatak kvalitetne komunikacije između profesora i studenata.

U ak. god. 2020./21. sam dosta često nakon nastave na daljinu tražio/la dodatna pojašnjenja od profesora putem e-pošte ili drugih oblika e-komunikacije.

111 odgovora

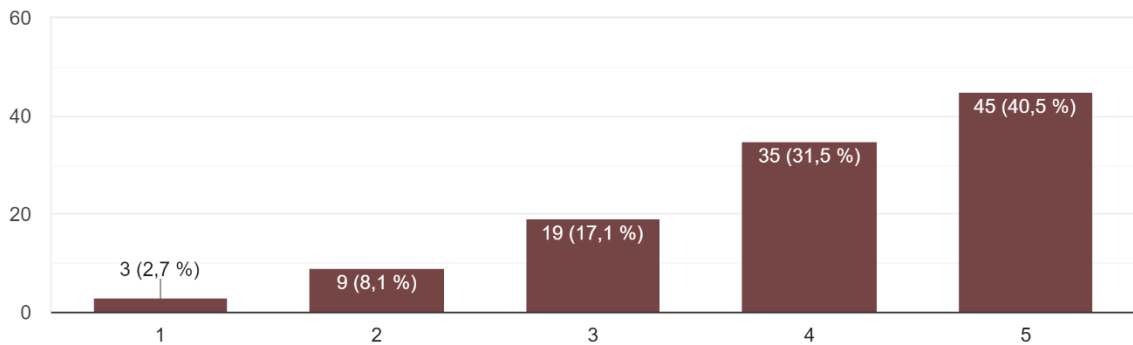

Grafikon 12. Postotak dodatnog konzultiranja profesora od strane studenata

Iako je prethodni grafikon pokazao određene probleme u nastavi na daljinu vezano uz pružanje informacija studentima, samo manji broj studenata se odlučio tražiti dodatna pojašnjenja od profesora putem e-pošte ili drugih oblika e-komunikacije. Samo 6 (5,4%) ispitanika se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom te je tražilo dodatna pojašnjenja od profesora. Njih 12 (10,8%) se slaže s tvrdnjom djelomično, a 23 ispitanika (20,7%) niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom. Na drugoj strani, 39 ispitanika (35,1%) u potpunosti se ne slaže s tvrdnjom te nisu tražili dodatna pojašnjenja od profesora, a uglavnom se ne slaže s navedenom tvrdnjom 31 (27,9%) ispitanik, što bi značilo da su vrlo rijetko poslali upit putem e-pošte ili kroz druge oblike e-komunikacije kako bi dobili dodatna pojašnjenja za vrijeme održavanja nastave na daljinu.

U ak. god. 2020./21. sam se dosta često konzultirao/la s drugim studentima oko zadataka koje smo dobili putem nastave na daljinu.

111 odgovora

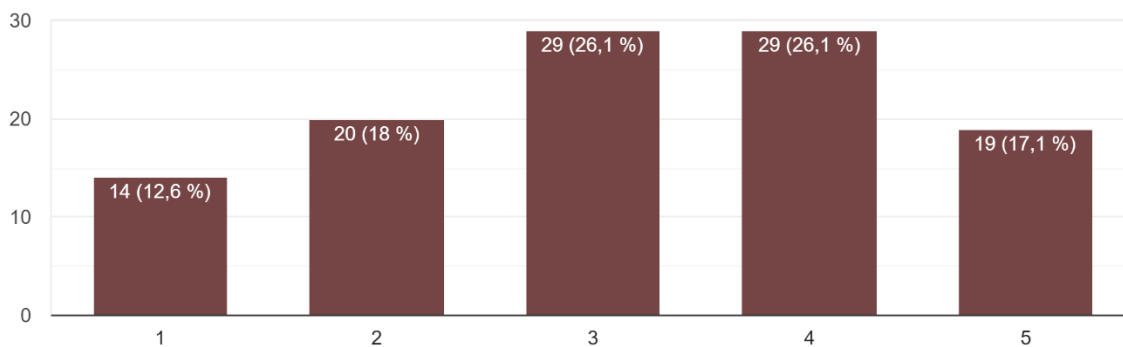

Grafikon 13. Postotak dodatnog konzultiranja studenata s drugim studentima

Nejasnoće oko zadataka koje bi studenti dobili nastavom na daljinu rješavali bi međusobnom komunikacijom i konzultacijama. Prema *Grafikonu 13*, ukupno 72% studenata koji su sudjelovali u ovome istraživanju se u potpunosti, 45 (40,5%) ispitanika, ili uglavnom, 35 ispitanika (31,5%), slaže da su se često konzultirali s drugim studentima oko zadataka koje su dobili putem nastave na daljinu. Manji dio njih, 10,8%, se nikada nije konzultiralo s kolegama te se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom njih 3 (2,7%), a njih 9 (8,1%) se uglavnom ne slaže s tvrdnjom i vjerojatno su se rijetko konzultirali s kolegama o zadacima nakon nastave na daljinu. Niti se slažem, niti se ne slažem s tvrdnjom odgovorilo je 19 (17,1%) ispitanika.

Zadovoljan/na sam načinom na koji su se izvodili ispitni rokovi u ak. god. 2020./21.

111 odgovora

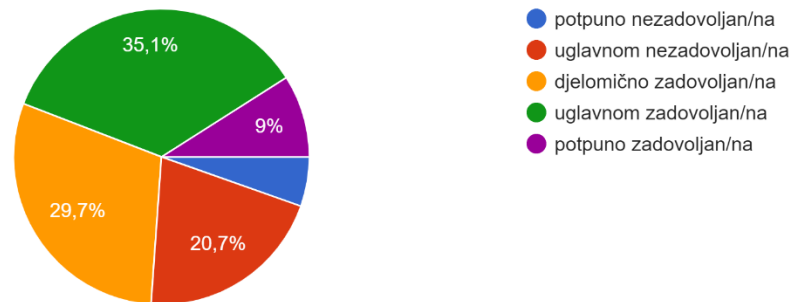

Grafikon 14. Stupanj zadovoljstva studenata načinom izvođenja ispitnih rokova u ak. god. 2020./21.

Jedan od ključnih trenutaka za svakog studenta u akademskoj godini su zasigurno ispitni rokovi. U pandemijskoj akademskoj godini 2020./2021. kada se nastava provodila na daljinu, a na isti način često polagali ispitni rokovi, većina studenata je ipak bila zadovoljna načinom na koji su se oni izvodili. S načinom na koji su se izvodili u potpunosti je zadovoljno 19 (17,1%) ispitanika, a njih 29 (26,1%) je djelomično zadovoljno. Identičnom broju ispitanika, njima 29 (26,1%), način na koji su se izvodili ispitni rokovi niti je odgovarao niti im nije odgovarao. Ovakvi podaci navode na mogući zaključak da je jedan dio studenata bio indiferentan prema načinu izvođenja nastave. Od ukupnog broja ispitanika njih 14 (12,6%) se u potpunosti ne slaže s načinom na koji su se izvodili ispitni rokovi u toj akademskoj godini, dok njih 20 (18%) uglavnom nije zadovoljno s načinom izvođenja ispitnih rokova u ak. god. 2020./2021.

Koliko ste ukupno zadovoljni nastavom na daljinu u ak. god. 2020./21.?

111 odgovora

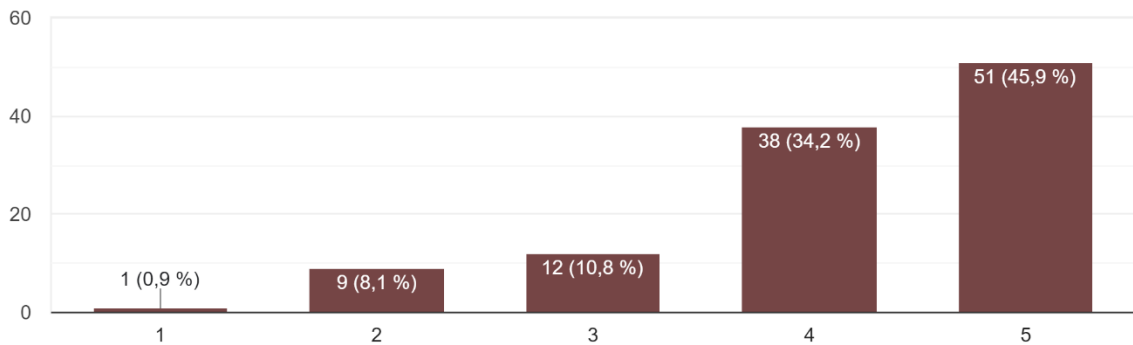

Grafikon 15. Stupanj ukupnog zadovoljstva studenata nastavom na daljinu u ak. god. 2020./21.

Akadska godina 2020./2021. koliko god bila teška za profesore i studente zbog nastave na daljinu, ipak je ostala u relativno dobrom sjećanju studentima. Potpuno zadovoljnih ispitanika s nastavom na daljinu u 2020./2021. godini ima 10 (9%), uglavnom zadovoljnih 39 (35,1%), te djelomično zadovoljnih 33 (29,7%). Potpuno nezadovoljnih ispitanika s nastavom na daljinu bilo je svega njih 6 (5,4%), dok ih uglavnom nezadovoljnih ima nešto više, 23 (20,7%) ispitanika.

Smatram da se u ak. god. 2020./21. nisu svi profesori jednako uspješno prilagodili novonastaloj situaciji.

111 odgovora

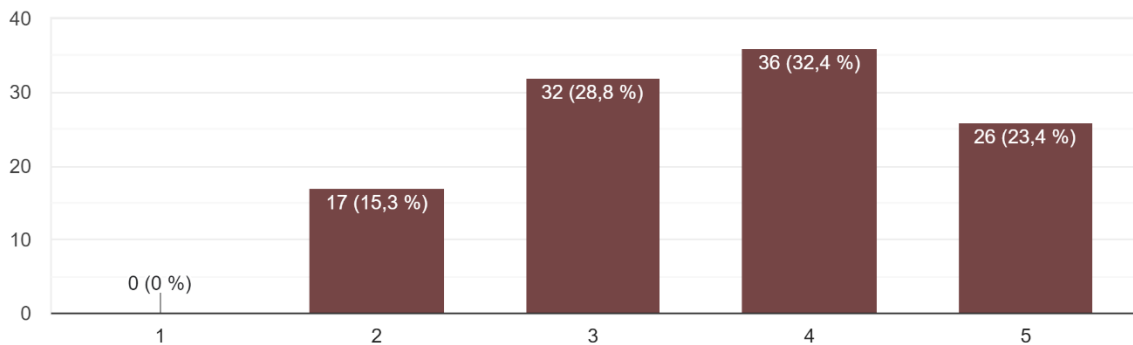

Grafikon 16. Stupanj uspjeha prilagodbe profesora novonastaloj situaciji

Brza prilagodba na nastavu na daljinu bila je od izuzetne važnosti za funkcioniranje nastave u akademskoj godini 2020./2021., i za profesore i za studente. No, iz perspektive studenata nisu se svi profesori najbolje snašli. Čak 51 (45,9%) ispitanik se u potpunosti slaže s tvrdnjom da se nisu svi profesori jednako uspješno prilagodili novonastaloj situaciji. Njih 38 (34,2%) uglavnom se slaže s tom tvrdnjom, a 12 (10,8%) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom. Samo 1 (0,9%) ispitanik se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom, a njih 9 (8,1%) se uglavnom ne slaže s tvrdnjom da se nisu svi profesori jednako uspješno prilagodili novonastaloj situaciji u akademskoj godini 2020./2021.

Smatram da se u ak. god. 2020./21. dogodilo naglo digitalno unaprjeđenje u radu profesora.

111 odgovora

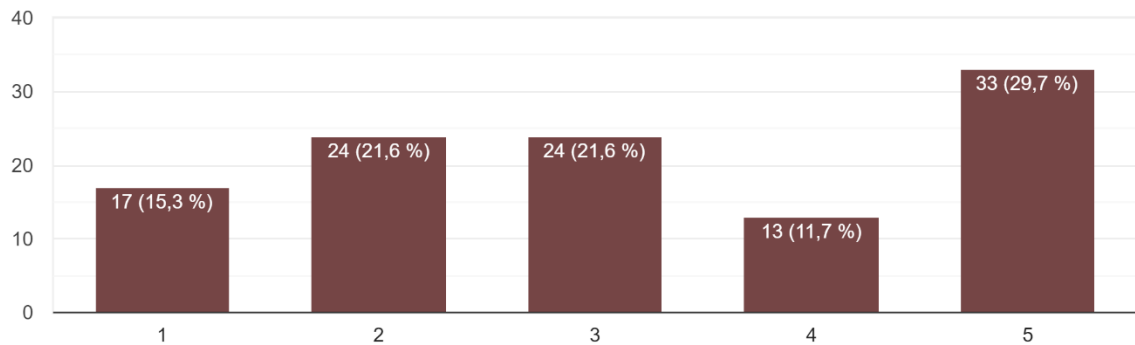

Grafikon 17. Postotak naglog digitalnog unaprjeđenja u radu profesora

Kako se uvodila nastava na daljinu, neminovno je bilo i da se dogodi digitalno unaprjeđenje nastave, ali i unaprjeđenje profesora i studenata u radu s digitalnim tehnologijama. Toga su svjesni i ispitanici ove ankete od kojih se 26 (23,4%) ispitanika slaže u potpunosti s navedenom tvrdnjom, te se 36 (32,4%) ispitanika uglavnom slaže da se u akademskoj godini 2020./2021. dogodilo naglo digitalno unaprjeđenje u radu profesora. Nije bilo ispitanika koji bi odgovorio da se u potpunosti ne slaže. Njih 17 (15,3%) odgovorilo je da se uglavnom ne slaže, a 32 (28,8%) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom, te nisu uočili promjene u načinu na koji profesori koriste digitalne alate.

U ak. god. 2021./22. tijekom odvijanja nastave kontaktno bilo mi je izrazito teško slušati nastavu sa zaštitnom maskom na licu.

111 odgovora

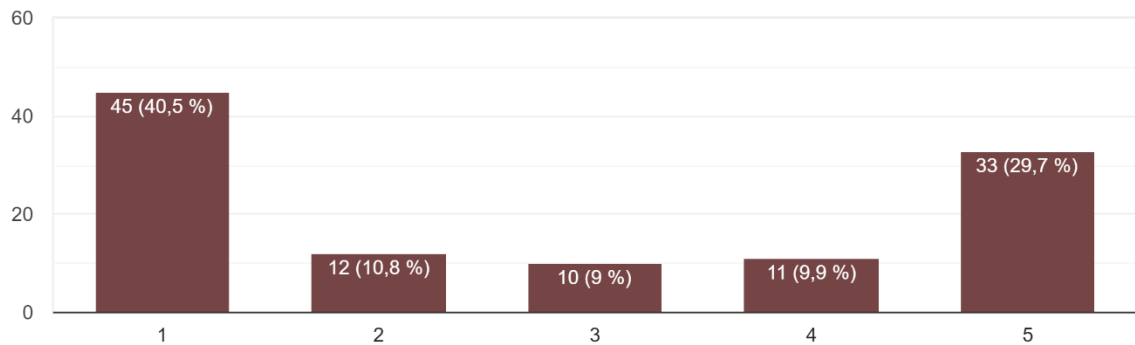

Grafikon 18. Stupanj slaganja s tvrdnjom o težini slušanja kontaktne nastave sa zaštitnom maskom na licu

Za vrijeme najstrožih protuepidemijskih mjera najveće rasprave vodile su se o važnosti i značaju nošenja zaštitnih maski na licu. Koliko su o toj temi do danas ostala podijeljena mišljenja pokazuju i odgovori studenata, ispitanika u ovome istraživanju. Najveći broj ispitanika, njih 33 (29,7%), odgovorilo je da se u potpunosti slaže da im je tijekom odvijanja nastave kontaktno bilo izrazito teško slušati nastavu sa zaštitnom maskom na licu. Uglavnom se s tom tvrdnjom slaže 13 (11,7%) ispitanika, a 24 (21,6%) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom. Na drugom kraju spektra ovog pitanja 17 (15,3%) ispitanika se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom, a njih još 24 (21,6%) uglavnom se ne slaže, tako da se može zaključiti da ispitanicima s ovog kraja spektra nije bio problem nositi zaštitne maske za lice tijekom izvođenja kontaktne nastave u ak. god. 2021./2022.

U ak. god. 2021./22. mi je predstavljalo veliki problem imati potvrdu o cijepljenju ili negativan test na SARS-CoV-2 svaki puta kada bih morao/la ući u zgradu da bih slušao/la nastavu.

111 odgovora

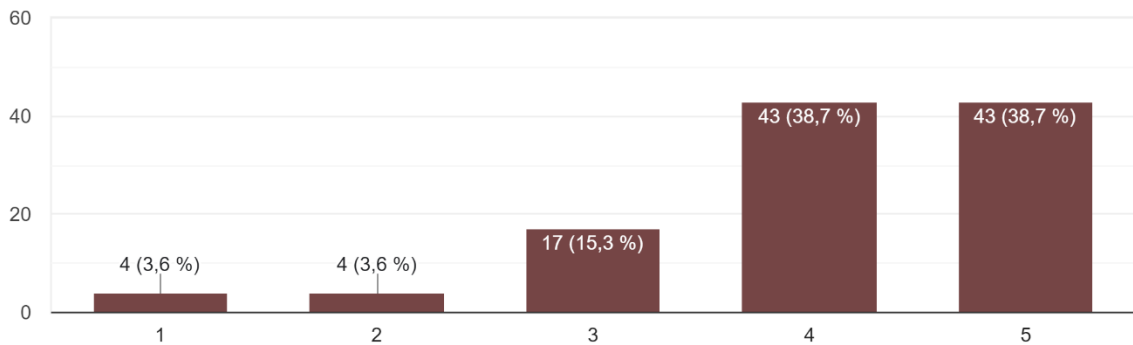

Grafikon 19. Stupanj slaganja s tvrdnjom o obaveznom posjedovanju potvrde o cijepljenju ili negativnog testa na koronavirus SARS-CoV-2

U akademskoj godini 2021./2022. studentima je ili bio problem ili nije bio problem imati potvrdu o cijepljenju, odnosno negativan test na koronavirus. Kako je u javnosti postojao otpor prema cijepljenju i testiranju, razvidno je i iz ove ankete da se takva polarizacija pojavljuje i kod studenata, jer je 33 (29,7%) ispitanika reklo da se u potpunosti slaže s tvrdnjom, a njih 45 (40,5%) je odgovorilo da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da im je potvrda ili test bio veliki problem. Od ostalih ispitanika, 11 (9,9%) ispitanika se izjasnilo da se uglavnom slaže s tvrdnjom, 10 (9%) ispitanika je odgovorilo da se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom, te je 12 (10,8%) ispitanika odgovorilo da se uglavnom ne slaže s navedenom tvrdnjom. S obzirom na vremenski odmak od vremena koje se ovim istraživanjem propitkivalo, jasno je da su ovakve napete i stresne situacije studentima ostale dobro u sjećanju, jer su se odgovori dominantno pojavili na krajevima spektra te u ovom pitanju nema mnogo neodlučnih odgovora.

U ak. god. 2021./22. za vrijeme kontaktne nastave primijetio/la sam da su profesori rado koristili metode nastave na daljinu u situacijama kada su bili spriječeni održati termin nastave kontaktno.

111 odgovora

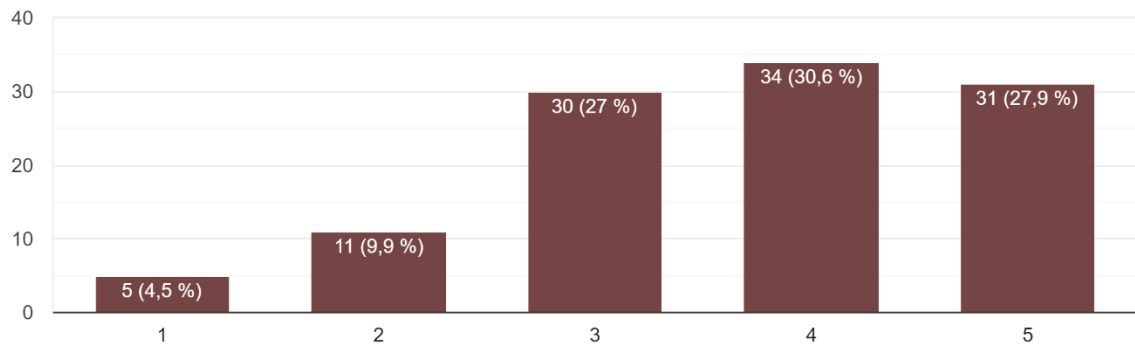

Grafikon 20. Stupanj slaganja s tvrdnjom da su profesori u ak. god. 2021./22. rado koristili metode nastave na daljinu u situacijama kada su bili spriječeni održati termin nastave kontaktno

Korištenje nastave na daljinu imalo je svoje prednosti i u akademskoj godini 2021./2022. kada je nastava ponovno bila kontaktna. Ispitanici u ovom istraživanju tvrde da su za vrijeme navedene akademske godine profesori rado koristili metode nastave na daljinu kada bi bili spriječeni održati nastavu kontaktno. To je u potpunosti primijetilo 43 (38,7%) ispitanika, a uglavnom se s tvrdnjom slaže dodatnih 43 (38,7%) ispitanika. Po ovom pitanju 17 (15,3%) ispitanika se niti slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom, a po 4 (3,6%) ispitanika se u potpunosti ne slaže ili se uglavnom ne slaže da su profesori rado koristili metode nastave na daljinu u slučaju spriječenosti u ak. god. 2021./22. Prema ovim odgovorima jasan je zaključak da će ubuduće profesori u slučaju spriječenosti, bolesti ili u nekim drugim situacijama pribjeći korištenju nastave na daljinu kako bi na taj način omogućili da se nastava odvija neometano i u kontinuitetu.

U ak. god. 2021./22. za vrijeme kontaktne nastave profesori su nastavili učtavati materijale na Omegu u jednakom intezitetu i opsegu kao i prethodnu godinu.

111 odgovora

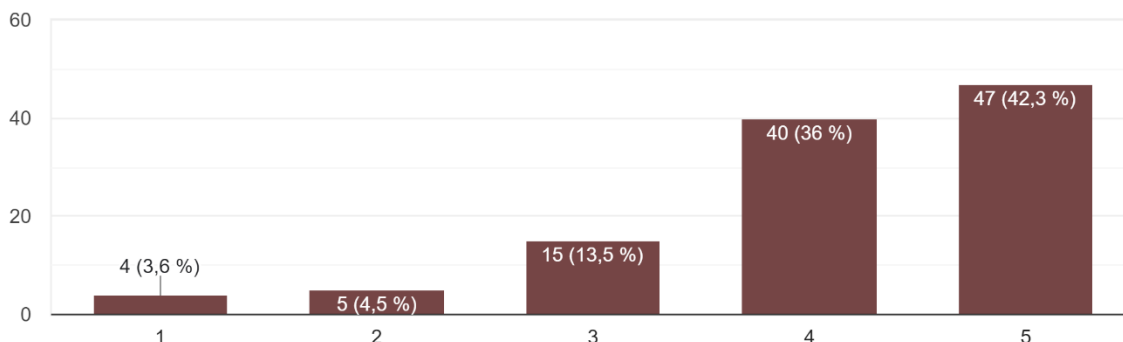

Grafikon 21. Stupanj slaganja s tvrdnjom o intenzitetu korištenja Omega od strane profesora u ak. god. 2021./2022.

Korištenje Omega i učtavanje materijala na Omegu, prema sudu ispitanika, profesori su nastavili praktimirati u akademskoj godini 2021./2022. u jednakom intenzitetu i opsegu kao i u prethodnoj akademskoj godini 2020./2021. Većina ispitanika, njih 34 (30,6%) se uglavnom slaže s takvom tvrdnjom, a u potpunosti se slaže 31 (27,9%) ispitanik. Samo 5 (4,5%) ispitanika se u potpunosti ne slaže, a 11 (9,9%) ih se uglavnom ne slaže s tom tvrdnjom. Velik broj ispitanika nema jasan stav o tome kako su profesori učtavali materijale na Omegu, što zabrinjava, ako uzmemo u obzir da je sustav učenja na daljinu Omega na Filozofskom fakultetu u Zagrebu izuzetno važan alat za studente i za profesore. Omega je ujedno i službeni sustav učenja na daljinu na ovome fakultetu. Da se niti slažu niti ne slažu s tvrdnjom odgovorilo je 30 (27%) ispitanika od ukupno 111 koliko ih je sudjelovalo u ovome istraživanju.

Smatram da je unaprjeđenjem digitalnih vještina dodana dodatna vrijednost klasičnom održavanju nastave na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

111 odgovora

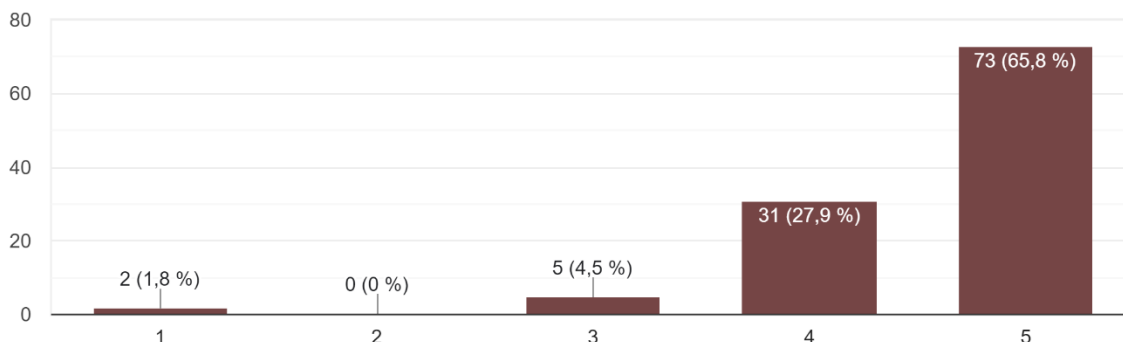

Grafikon 22. Stupanj slaganja s tvrdnjom da je unaprjeđenjem digitalnih vještina dodana dodatna vrijednost klasičnom održavanju nastave

Digitalne vještine prije pandemije COVID-19 nisu bile toliko zastupljene u nastavi koja se izvodila kontaktno. Nakon pandemije su se stvari značajno promijenile kada govorimo o korištenju digitalnih vještina i gotovo je nezamislivo da neki student ne zna koristiti *Zoom*, *Microsoft Teams*, *BigBlueButton* i sl. Takvo stanje potvrđuje i ovo pitanje u anketi. Naime, 47 (42,3%) ispitanika se u potpunosti slaže da je unaprjeđenjem digitalnih vještina dodana dodatna vrijednost klasičnom kontaktnom održavanju nastave na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. S tom tvrdnjom uglavnom se slaže i 40 (36%) ispitanika. S tvrdnjom se u potpunosti ne slaže 4 (3,6%) ispitanika te se uglavnom s navedenom tvrdnjom ne slaže 5 (4,5%) sudionika ove ankete. Niti da se slaže, niti da se ne slaže s navedenom tvrdnjom se izjasnilo 15 (13,5%) ispitanika.

Smatram da profesori trebaju i dalje nastaviti unaprjeđivati svoje digitalne vještine te iste kvalitetno primijeniti u održavanje redovne kontaktne nastave na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

111 odgovora

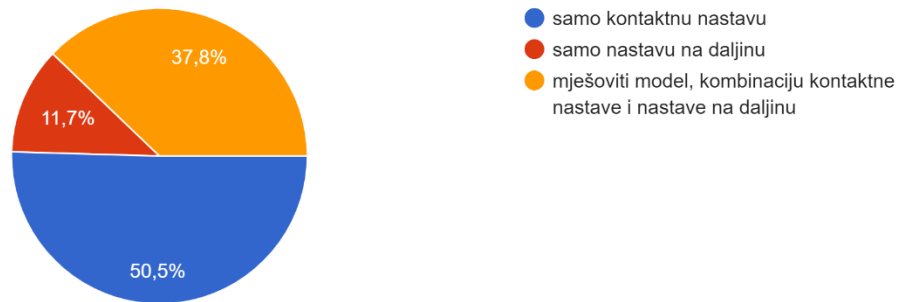

Grafikon 23. Stupanj slaganja s tvrdnjom da profesori trebaju i dalje nastaviti unaprjeđivati svoje digitalne vještine te iste primjenjivati u okviru kontaktne nastave

Unaprjeđenje digitalnih vještina, pokazuje anketa, važno je i nakon pandemije COVID-19. Većina studenata koji su sudjelovali u ovome istraživanju želi da profesori i dalje nastave unaprjeđivati svoje digitalne vještine, te da iste kvalitetno primjenjuju u održavanju redovne kontaktne nastave na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Takav daljnji digitalni napredak prema ovoj anketi, u potpunosti želi 73 (65,8%) ispitanika, a njih 31 (27,9%) to uglavnom želi. Svega 2 (1,8%) ispitanika to u potpunosti ne želi, a 5 (4,5%) ispitanika ne smatra to ključnim za kontaktnu nastavu. Na ovome pitanju nitko nije odabrao odgovor uglavnom se ne slažem, tako da se naposljetku može zaključiti da većina studenata želi da se profesori nastave unaprjeđivati u digitalnim vještinama te da ih nastave koristiti u kontaktnoj nastavi u narednim akademskim godinama.

Kada biste u ovome trenutku 2023. godine mogli odabrati kakvu nastavu želite na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, što biste odabrali?

111 odgovora

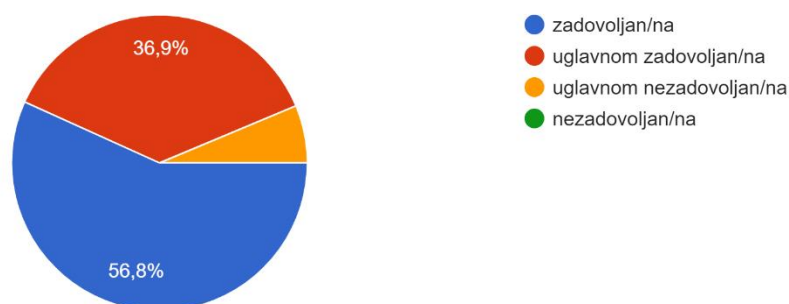
Grafikon 24. Postotak željenog oblika nastave od strane studenata

Iako su dvije pandemijske godine iza nas, još uvijek gotovo jedna polovica studenata početkom akademske godine 2023./2024. priželjkuje da nastava bude ili na daljinu, 13 (11,7%) ispitanika, ili mješoviti model u kombinaciji kontaktne nastave i nastave na daljinu, 42 (37,8%) ispitanika. Druga, neznatno veća polovica, 56 (50,5%) ispitanika želi da nastava bude samo kontaktna. Nastava na daljinu je zasigurno jednostavnija i dalje za studente koji rade, koji svakodnevno putuju do fakulteta, koji imaju djecu, dok je ostalim studentima kontaktna nastava sigurno interesantnija jer na predavanjima i seminarima uživo lakše ostvaruju komunikaciju i socijalnu interakciju s profesorima i drugim studentima.

U trećoj skupini pitanja studenti su izražavali svoje mišljenje i stupanj zadovoljstva radom Knjižnice Filozofskog fakulteta u akademskim godinama 2020./2021. i 2021./2022.

Kako ocjenjujete svoju informacijsku pismenost?

111 odgovora

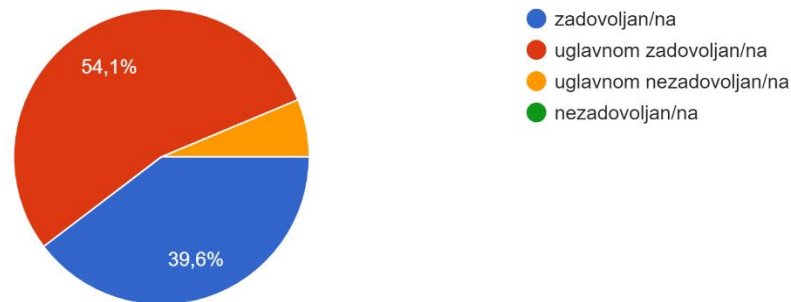

Grafikon 25. Stupanj zadovoljstva studenata vlastitom informacijskom pismenošću

Od ukupno 111 ispitanika, njih 41 (36.9%) je odgovorilo da su uglavnom zadovoljni po pitanju vlastite informacijske pismenosti, dok je 7 (6,3%) ispitanika uglavnom nezadovoljno vlastitom informacijskom pismenošću. Većina ispitanika, 63 (56,8%), iskazala je zadovoljstvo svojom informacijskom pismenošću, ali ovaj rezultat treba uzeti s rezervom, zbog toga što ponekad ljudi ne mogu jasno prosuditi koliko su ustvari informacijski pismeni ukoliko nisu u dosadašnjem radu naišli na složenije izazove.

Kako ocjenjujete vašu uspješnost pretraživanja baza podataka?

111 odgovora

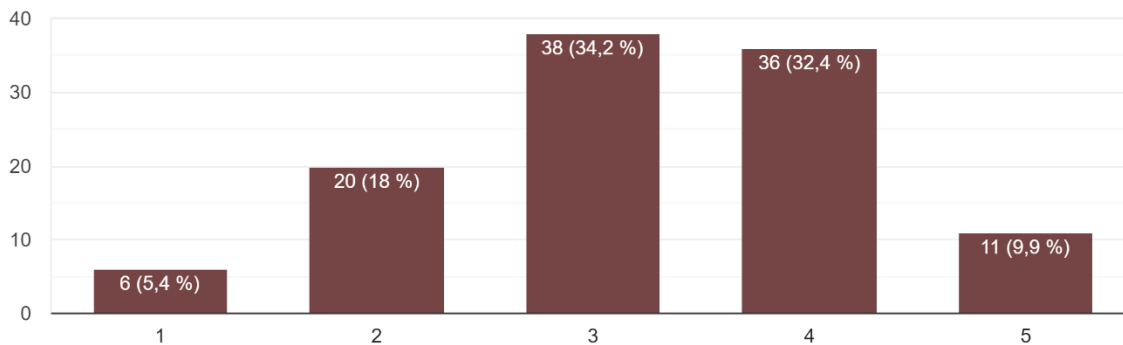

Grafikon 26. Stupanj zadovoljstva uspješnošću pretraživanja baza podataka

Iako je u prethodnom pitanju vlastitu informacijsku pismenost ocijenilo zadovoljavajućom 56,8% ispitanika, kada govorimo o pretraživanjima baza podataka zadovoljno je svega 44 (39,6%) ispitanika, dok ih je uglavnom zadovoljno 60 (54,1%). Uglavnom su zadovoljni vjerojatno oni studenti kojima je pretraživanje baze podataka ipak ponekad stvorilo određeni problem ili prepreku koju su trebali savladati. Uglavnom nezadovoljnih svojom uspješnošću pretraživanja baza podataka je kao i u prethodnom pitanju 7 (6,3%) ispitanika.

Pri pretraživanju stručnih i znanstvenih informacija potrošim mnogo vremena.

111 odgovora

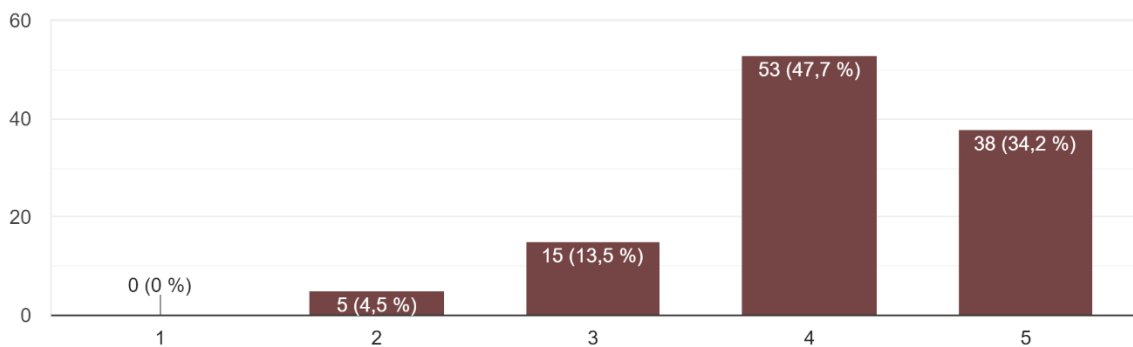

Grafikon 27. Postotak utrošenosti vremena pri pretraživanju stručnih i znanstvenih informacija

Većina ispitanika ove ankete nije mogla jasno odrediti koliko vremena potroši prilikom pretraživanja stručnih i znanstvenih informacija. Najviše njih, 38 (34,2%) ispitanika, odgovorilo je da niti se slaže, niti se ne slaže s tvrdnjom da pri pretraživanju stručnih i znanstvenih informacija potroši mnogo vremena. Zatim, uglavnom se s navedenom tvrdnjom slaže 36 (32,4%) ispitanika, a u potpunosti se s tvrdnjom slaže 11 (9,9%) ispitanika koji troše značajno vrijeme na pretraživanje. Svega 6 (5,4%) ispitanika nema problema s pretraživanjem stručnih i znanstvenih informacija, dok ih 20 (18%) možda ima pokoji problem, odnosno oni se uglavnom ne slažu s tvrdnjom da gube mnogo vremena.

Ključne riječi odabirem pažljivo.

111 odgovora

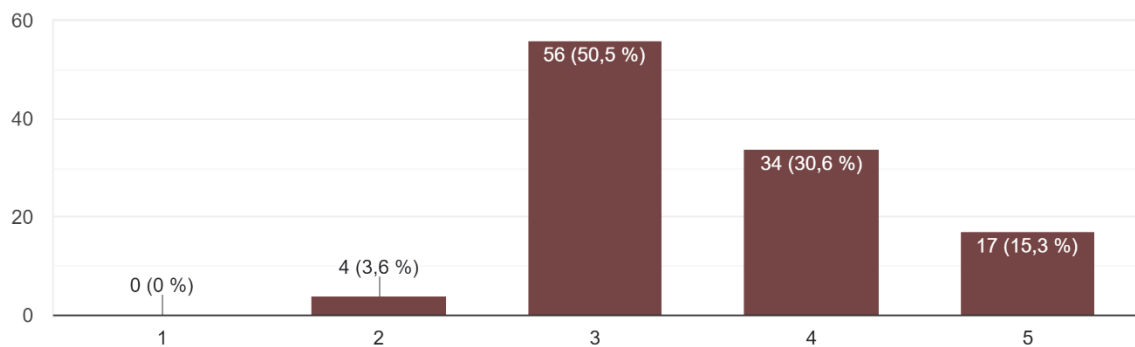

Grafikon 28. Stupanj zadovoljstva uspješnošću odabira ključnih riječi

Ključne riječi prilikom pretraživanja studenti pažljivo odabiru, jer se s tom tvrdnjom u potpunosti slaže 38 (34,2%) ispitanika, dok se uglavnom s tvrdnjom slaže 53 (47,7%) ispitanika. Onih koji se niti slažu niti ne slažu s navedenom tvrdnjom bilo je 15 (13,5%), a s pažljivim odabirom riječi uglavnom se ne slaže 5 (4,5 %) ispitanika. Pozitivno je da nema ispitanika koji su odgovorili da se u potpunosti ne slažu s pažljivim odabirom ključnih riječi, jer to bi značilo da studenti ne razumiju što ključne riječi prilikom pretraživanja omogućuju pretražitelju.

U ak. god. 2020./21. baze podataka knjižnice su redovno ažurirane.

111 odgovora

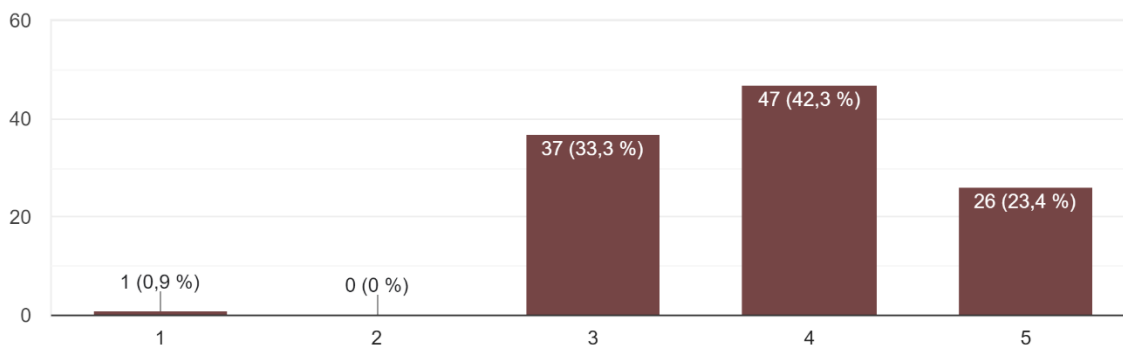

Grafikon 29. Stupanj slaganja s tvrdnjom o redovnom ažuriranju baza podataka knjižnice

Grafikon 29 nam pokazuje da studenti nisu primijetili da se baze podataka knjižnice redovno ažuriraju tijekom akademske godine 2020./2021. Čak 56 (50,5%) ispitanika niti se slaže, niti se ne slaže s ovom tvrdnjom. Redovno ažuriranje baza podataka knjižnice primijetilo je u potpunosti 17 (15,3%) ispitanika, a uglavnom ih je primijetilo njih 34 (30,6%). Navedenom tvrdnjom se uglavnom ne slaže 4 (3,6%) ispitanika, a ponovno nema ispitanika koji su odgovorili da se u potpunosti ne slažu, što znači da su studenti ipak bili upućeni da se baze podataka redovno ažuriraju unatoč pandemiji i *lockdownu*.

Knjižnica je primjereno i pravovremeno reagirala na COVID-19 krizu.

111 odgovora

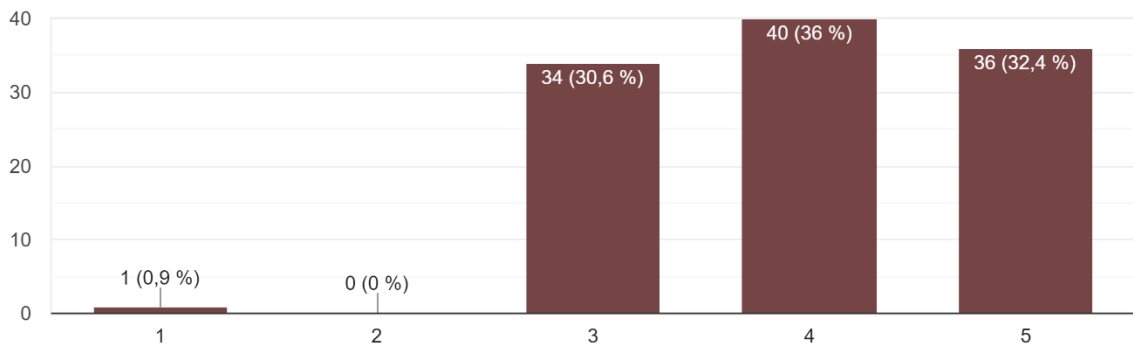

Grafikon 30. Stupanj slaganja s tvrdnjom o pravovremenoj reakciji knjižnice na krizu

Brze i adekvatne reakcije na krizu COVID-19 bile su potrebne u cijelom sustavu visokoškolskog obrazovanja. Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu, kao neizostavni dio tog sustava, prema procjeni ispitanika u ovom istraživanju je primjereno i pravovremeno reagirala na krizu COVID-19. S time se u potpunosti slaže 26 (23,4%) ispitanika, a djelomično se s navedenom tvrdnjom slaže 47 (42,3%) ispitanika. Kakva je bila reakcija knjižnice, zapravo ne može procijeniti te dati jasan odgovor 37 (33,3%) ispitanika. Samo 1 (0,9%) ispitanik smatra da knjižnica u potpunosti nije primjereno i pravovremeno reagirala na krizu COVID-19.

Knjižnica je objavljivala točne i pravovremene informacije za studente u ak. god. 2020./21.

111 odgovora

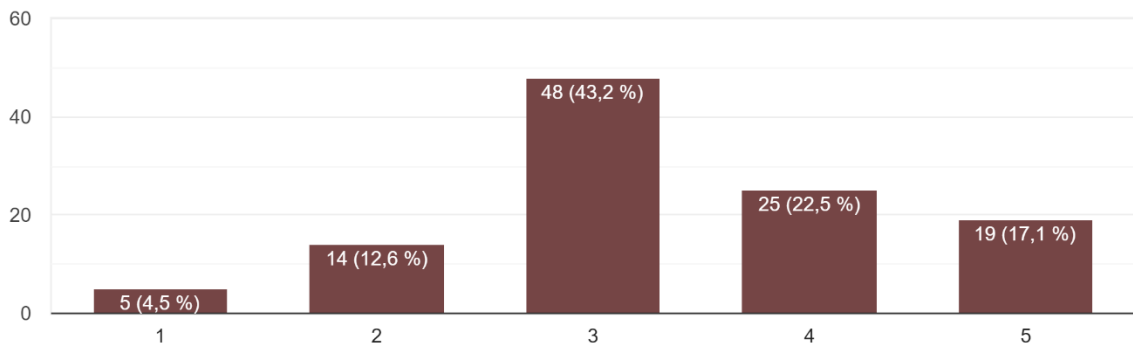

Grafikon 31. Stupanj slaganja s tvrdnjom o pravovremenim informacijama za studente u ak. god. 2020./21.

U postocima, vrlo slično kao i na prethodno pitanje, odgovorili su studenti vezano uz objavljivanje točnih i pravovremenih informacija za studente od strane knjižnice u akademskoj godini 2020./2021. Uglavnom se s točnošću i pravovremenošću objavljivanja informacija od strane knjižnice slaže 40 (36%) ispitanika, a 36 (32,4%) ih se slaže u potpunosti s navedenom tvrdnjom. Jesu li informacije bile točne i pravovremene ne može procijeniti 34 (30,6%) ispitanika. Kao i na prethodnom pitanju, samo jedan ispitanik, što čini 0,9% anketiranih, smatra da knjižnica u potpunosti nije objavljivala točne i pravovremene informacije za studente u akademskoj godini 2020./2021.

Radno vrijeme knjižnice je bilo previše ograničeno u ak. god. 2020./21.

111 odgovora

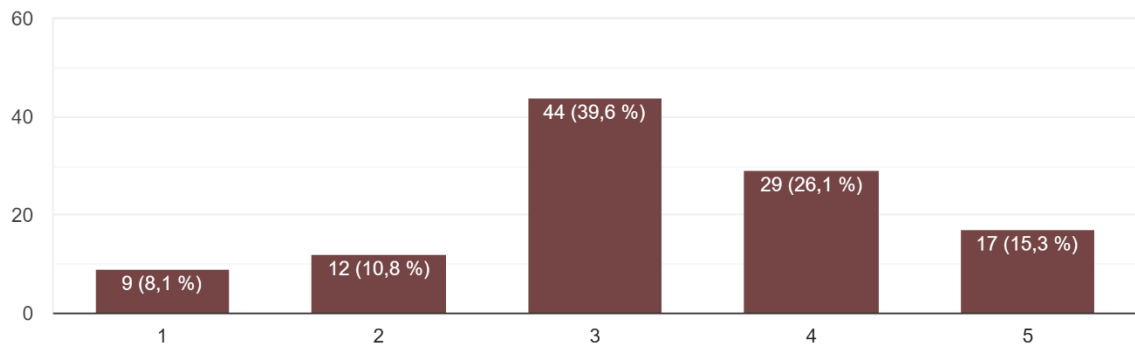

Grafikon 32. Stupanj slaganja s tvrdnjom o ograničenom radnom vremenu knjižnice u ak. god. 2020./21.

Više studenata tvrdi da je radno vrijeme knjižnice bilo previše ograničeno u akademskoj godini 2020./2021., nego što ih tvrdi suprotno, a također jedan dio njih niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom. U potpunosti se s tvrdnjom da je radno vrijeme knjižnice bilo previše ograničeno slaže 19 (17,1%) ispitanika, a uglavnom se slaže 25 (22,5%) ispitanika. Niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom 48 (43,2%) ispitanika. Jedan dio studenata, njih 5 (4,5%), zadovoljno je s radnim vremenom knjižnice kakvo je bilo u akademskoj godini 2020./2021. te se oni u potpunosti ne slažu s navedenom tvrdnjom da je isto bilo previše ograničeno, a uglavnom se s ovom tvrdnjom ne slaže 14 (12,6%) studenata.

Knjižnična građa je u dovoljnoj mjeri bila dostupna studentima u ak. god. 2020./21.

111 odgovora

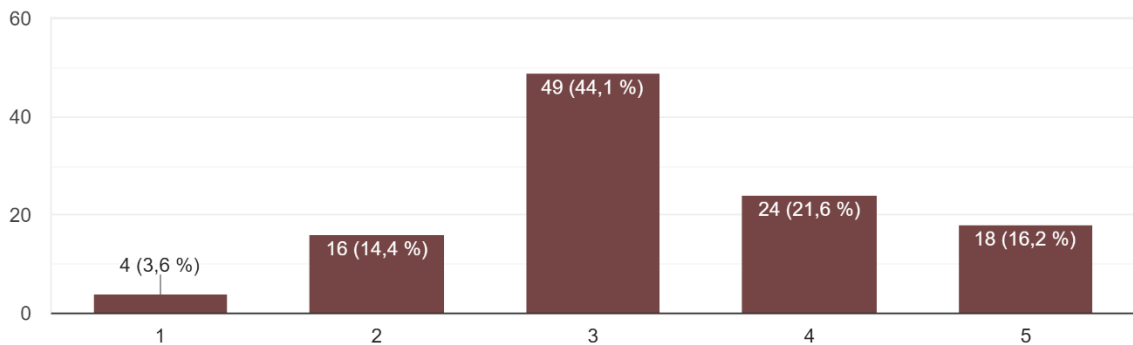

Grafikon 33. Stupanj slaganja s tvrdnjom da je knjižnična građa bila u dovoljnoj mjeri dostupna studentima u ak. god. 2020./21.

Da je knjižnična građa bila u potpunosti nedostupna smatra 9 (8,1%) ispitanika, a njih 12 (10,8%) smatra da je knjižnična građa bila uglavnom nedostupna. Najveći broj ispitanika, 44 (39,6%) niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom da je knjižnična građa u dovoljnoj mjeri bila dostupna studentima. Za 29 (26,1%) ispitanika građa je bila uglavnom dovoljno dostupna, a za njih 17 (15,3%) je bila u potpunosti dostupna.

Karantena za knjige je previše ograničavala rad knjižnice u ak. god. 2020./21.

111 odgovora

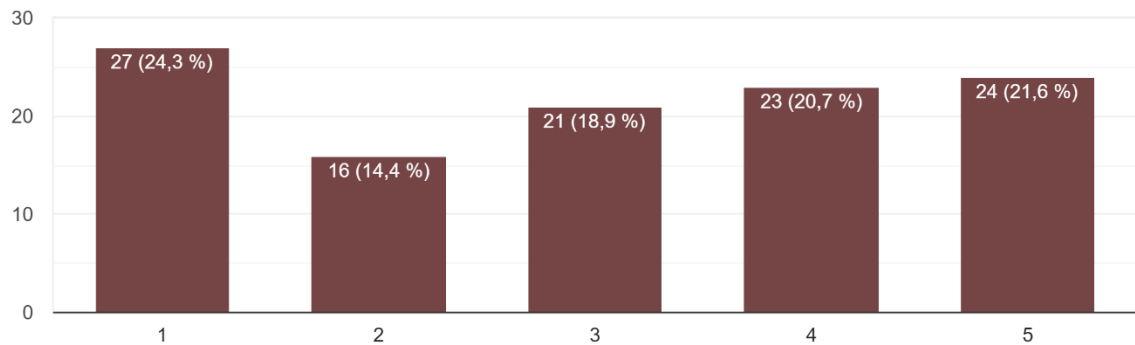

Grafikon 34. Stupanj slaganja s tvrdnjom da je karantena za knjige previše ograničavala rad knjižnice u ak. god. 2020./21.

Na prošlo pitanje o dostupnosti knjižnične građe veže se i ovo pitanje karantene za knjige, jer je neminovno da je karantena za knjige utjecala na rad knjižnice u akademskoj godini 2020./2021. Ispitanici su ponudili sljedeće odgovore: u potpunosti se slažem s navedenom tvrdnjom - 18 (16,2%) studenata, uglavnom se slažem - 24 (21,6%) studenata, niti se slažem niti se ne slažem - 49 (44,1%) studenata, uglavnom se ne slažem - 16 (14,4%) studenata i u potpunosti se ne slažem - 4 (3,6%) studenata. Na sva pitanja vezana uz ograničenost rada knjižnice i dostupnost knjižnične građe, pa i ovo pitanje vezano uz karantenu, najveći broj ispitanika nije imao jasno izražen stav, što može biti posljedica više mogućih razloga. Za vrijeme akademske godine 2020./2021. studenti možda nisu koristili usluge knjižnice kao što to inače čine pa je to razlog zašto nemaju mišljenje o ovom pitanju ili je nastupio zaborav, pa se ustvari ne sjećaju više u ovome trenutku točnih informacija i činjenica o ovoj temi.

Uslugu skeniranje na zahtjev sam pojačano koristio/la za vrijeme nastave na daljinu te mi je ta usluga bila od velike koristi.

111 odgovora

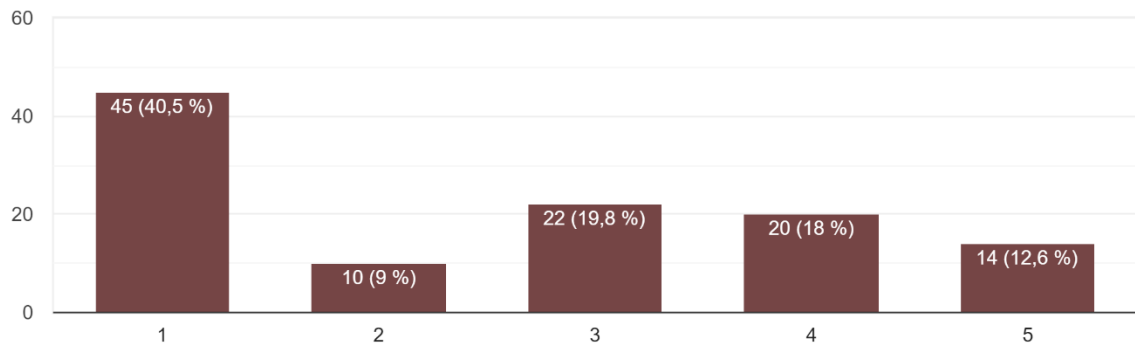

Grafikon 35. Postotak učestalosti korištenja usluge skeniranje na zahtjev

Uslugu skeniranja na zahtjev studenti su za vrijeme nastave na daljinu polovično koristili. Pola njih je prema anketi koristilo navedenu uslugu stalno ili uglavnom te im je bila od velike koristi, a pola njih smatra da je to u potpunosti netočna tvrdnja ili uglavnom netočna, odnosno uslugu skeniranje na zahtjev nisu koristili. Na ovo pitanje u anketi odgovori su bili raspoređeni kako slijedi: u potpunosti se slažem - 24 (21,6%) studenata, uglavnom se slažem - 23 (20,7%) studenata, niti se slažem niti se ne slažem - 21 (18,9%) student, uglavnom se ne slažem - 16 (14,4%) studenata i u potpunosti se ne slažem - 27 (24,3%) studenata.

Koristio/la sam tijekom studiranja digitalna izdanja Filozofskog fakulteta u otvorenom pristupu postavljena na platformu FF Open Press.

111 odgovora

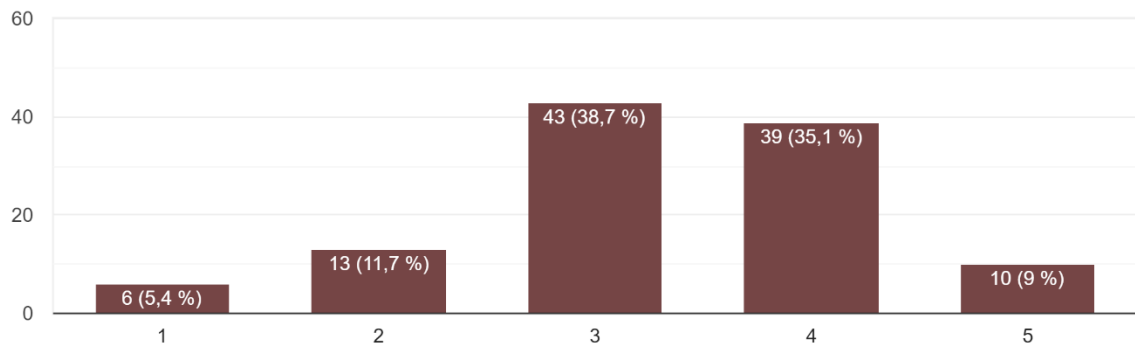

Grafikon 36. Postotak učestalosti korištenja digitalnih izdanja s platforme FF Open Press

Većina ispitanika, njih 45 (40,5%), se u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom te nisu koristili tijekom studiranja digitalna izdanja Filozofskog fakulteta u otvorenom pristupu postavljena na platformu FF Open Press, a još njih 10 (9%) se uglavnom ne slaže s navedenom tvrdnjom i možda su ponekad koristili platformu. Niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom ukupno 22 (19,8%) ispitanika. Digitalna izdanja i vrlo vrijednu platformu FF Open Press uglavnom je koristilo 20 (18%) ispitanika, a u potpunosti ili uvijek koristilo je 14 (12,6%) ispitanika.

Zadovoljan/na sam načinom rada knjižnice za vrijeme protuepidemijskih mjera.

111 odgovora

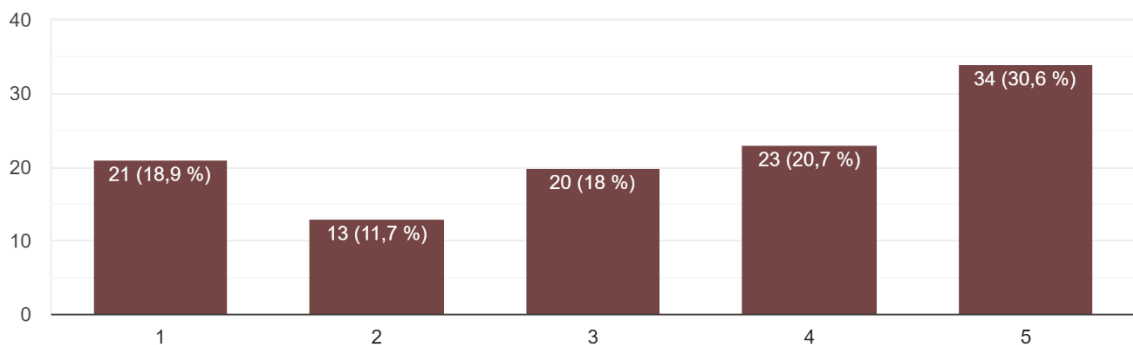

Grafikon 37. Stupanj zadovoljstva radom knjižnice za vrijeme protuepidemijskih mjera

Za vrijeme protuepidemijskih mjera studenti su uglavnom bili zadovoljni radom knjižnice, njih 39 (35,1%). Stupanj svog zadovoljstva nije moglo odrediti 43 (38,7%) ispitanika. U potpunosti je s radom knjižnice bilo zadovoljno 10 (9%) ispitanika. Uglavnom nezadovoljnih s radom knjižnice za vrijeme protuepidemijskih mjera bilo je 13 (11,7%), a u potpunosti nezadovoljnih je bilo 6 (5,4%) ispitanika.

Protuepidemijske mjere u knjižnici (upisivanje na ulazu u knjižnicu, dezinfekcija ruku, nošenje zaštitnih maski i socijalno distanciranje) me nisu ometale u mom radu.

111 odgovora

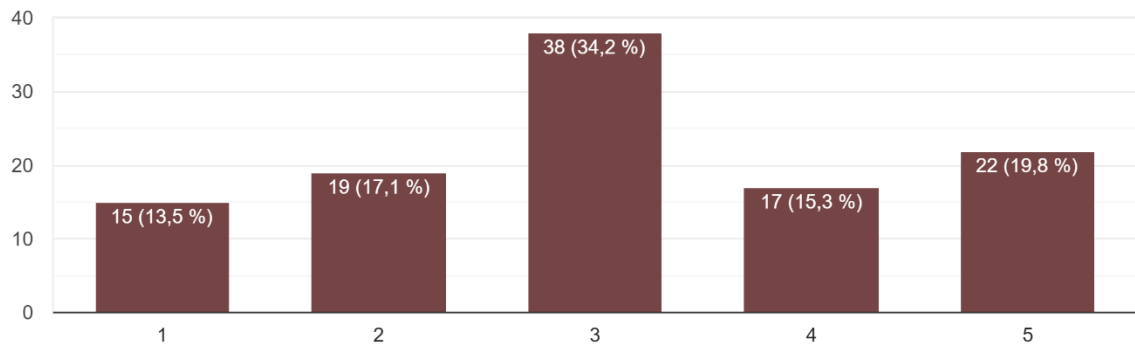

Grafikon 38. Postotak ometajućeg učinka protuepidemijskih mjera u knjižnici

Protuepidemijske mjere u knjižnici uglavnom nisu ometale rad studenata i s tom tvrdnjom se prema ovoj anketi slaže u potpunosti 34 (30,6%) ispitanika, te se uglavnom slaže 23 (20,7%) ispitanika. Ukupno 20 (18%) ispitanika se niti slaže niti ne slaže s navedenom tvrdnjom. S tvrdnjom se uglavnom ne slaže 13 (11,7%) ispitanika kojima su mjere u knjižnici jednim dijelom stvarale nelagodu ili neki drugi problem. Najveći problem su protuepidemijske mjere u knjižnici bile za 21 (18,9%) studenta koji vjerojatno svoj rad u knjižnici zbog navedenih mjera nisu mogli obavljati ili su ga obavljali s velikom nelagodom i poteškoćama.

Primijetio/la sam da je knjižnica počela puno aktivnije voditi društvene profile na Facebooku i Instagramu od ak. god. 2020./21.

111 odgovora

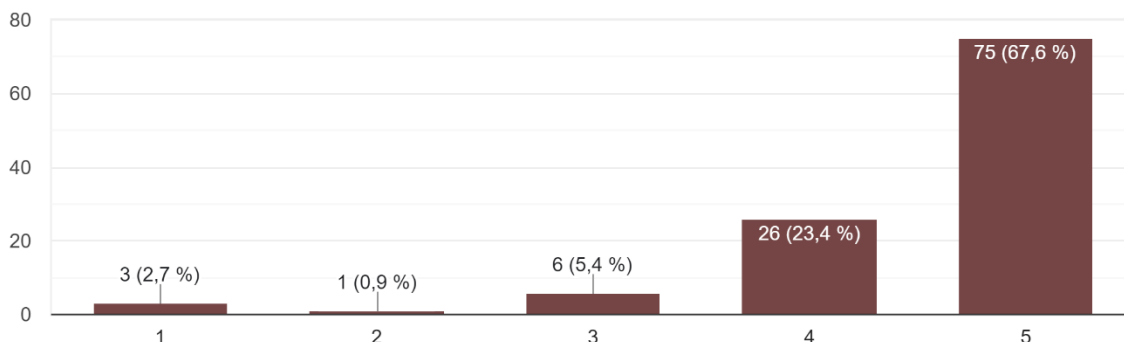

Grafikon 39. Postotak primjećivanja prisutnosti knjižnice na društvenim mrežama

Društvene mreže, *Facebook*, *Instagram* ili druge, za vrijeme pandemije i za vrijeme akademske godine 2020./2021. bile su jedno od glavnih sredstava informiranja, komunikacije i povezivanja. Koliko je aktivnost knjižnice na društvenim mrežama bila važna za studente pokazuje *Grafikon 39* i odgovori ispitanika. Veću aktivnost knjižnice na društvenim mrežama *Facebook* i *Instagram* uočilo je u potpunosti 22 (19,8%) ispitanika, a njih 17 (15,3%) je uglavnom primijetilo istu. Tu povećanu aktivnost nije primijetilo niti u pozitivnom niti u negativnom smislu 38 (34,2%) ispitanika koji su odgovorili s niti se slažem niti se ne slažem s navedenom tvrdnjom. Da knjižnica uglavnom nije bila dodatno aktivna na *Facebooku* i *Instagramu* smatra 19 (17,1%) ispitanika, a u potpunosti se ne slaže s tvrdnjom 15 (13,5%) ispitanika koji uopće nisu primijetili dodatne napore knjižnice na društvenim mrežama.

Smatram da djelatnici knjižnice trebaju nastaviti i dalje unaprjeđivati svoje digitalne vještine kako bi rad i usluge knjižnice bili što kvalitetniji za studente.

111 odgovora

Grafikon 40. Stupanj slaganja s tvrdnjom o daljnjem digitalnom unaprjeđivanju djelatnika knjižnice

Velikom većinom, ukupno 75 (67,6%) studenata u potpunosti smatra da djelatnici knjižnice trebaju nastaviti i dalje unaprjeđivati svoje digitalne vještine kako bi rad i usluge knjižnice bili što kvalitetniji za studente. Uglavnom se s tom tvrdnjom slaže još 26 (23,4%) ispitanika. Svega 6 (5,4%) ispitanika se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom. Onih koji se u potpunosti ne slažu da djelatnici knjižnice trebaju nastaviti i dalje unaprjeđivati svoje digitalne vještine kako bi rad i usluge knjižnice bili što kvalitetniji za studente je 3, odnosno (2,7%). Samo 1 (0,9%) ispitanik se uglavnom ne slaže s navedenom tvrdnjom. S obzirom na odgovore studenata vidljivo je da većina želi bolje digitalne vještine za djelatnike knjižnice, kako bi studenti sami dobili što bolju uslugu i pomoć tijekom svog studija.

10. Rasprava

Nakon provedene ankete i dobivenih rezultata može se sagledati kako je iz perspektive studenata izgledalo studiranje za vrijeme pandemije COVID-19, te kakva su njihova iskustva s nastavom na daljinu. Studenti Filozofskog fakulteta u Zagrebu su većinom zadovoljni s provedbom nastave na daljinu u akademskim godinama 2020./2021. te 2021./2022., bez obzira na stres i relativan nedostatak opreme, za njih, ali i za profesore. Prihvatanjem da se nalaze u stresnoj situaciji i da je ta situacija još stresnija za profesore, očito su se lakše prevladale manjkavosti nastave na daljinu. Najveća prednost proizašla iz nastave na daljinu je korištenje digitalnih tehnologija, ali i njihovo kasnije uključivanje u kontaktnu nastavu smirivanjem protuepidemijskih mjera. Analizom rezultata ankete vidljivo je da studenti žele da se profesori i dalje usavršavaju u korištenju digitalnih tehnologija, kako bi studenti sami putem mogućnosti koje donosi digitalna tehnologija, lakše pratili nastavni sadržaj i prikupljali potrebne im informacije. Studenti u manjoj mjeri smatraju da je njima potrebno dodatno usavršavanje u korištenju digitalnih tehnologija, što proizlazi iz njihova svakodnevnog korištenja njome i drugačijeg društvenog okruženja.

Nakon analize ankete mogu se istaknuti neki zaključci vezani za usluge knjižnice za vrijeme pandemije COVID-19 i *lockdowna*. Slično kao i kod nastave na daljinu, postoji jasno izražena želja za daljnjim napretkom u korištenju digitalnih tehnologija, primjerice društvenih mreža, od strane djelatnika knjižnice, a najvjerojatnije iz razloga da studentima bude jednostavnije koristiti usluge knjižnice, pratiti najnovije informacije i obavijesti te pratiti najnovija zbivanja.

Zatim, s druge strane, velik broj odgovora vezanih uz rad knjižnice nije imalo jasno izražen stav te je odgovor glasilo niti se slažem niti se ne slažem. Neodlučnost studenata u nekim pitanjima može biti posljedica niza razloga: nedostatak spoznaja o tome kako bi zaista knjižnica i njeni djelatnici trebali funkcionirati u kriznim situacijama, nepoznavanje usluga knjižnice i načina njezinog rada, nekorištenje knjižnice kao izvora informacija, znanja i građe ili se radi o problemu zaborava s obzirom na vremenski odmak od vremena koje se ovom anketom propitkivalo. Anketa se provodila u ak. god. 2022./2023., a propitkivala je ak. god. 2020./2021. te ak. god. 2021./2022.

Treba uzeti u obzir da se rezultati ankete odnose na dvije godine obilježene pandemijom COVID-19 i raznim protuepidemijskim mjerama koje su dijelom sputavale studente da

normalno funkcioniraju, no ipak, studenti koji su koristili usluge knjižnice u tom razdoblju su uglavnom zadovoljni njezinim radom.

Na anketu su najviše odgovarali studenti dvopredmetnih studija koji su zbog opsega njihovog studija i potrebe za konzultiranjem knjižnične građe i drugih izvora zasigurno dosta vremena provodili u knjižnici.

11. Zaključak

Pandemija COVID-19 dramatično je promijenila način obrazovanja u Hrvatskoj, kao i širom svijeta. Iako su se pojavile brojne prednosti *online* nastave, kao što su veća socijalizacija kod kuće i fleksibilnost, također su se pojavili i izazovi, poput digitalne nejednakosti, poteškoća u pristupu tehnologiji te nedostatak interakcije uživo s profesorima i kolegama. Obrazovanje na daljinu postalo je neizbježan oblik obrazovanja u suvremenom društvu, a njegov utjecaj tijekom pandemije COVID-19 posebno je zanimljiv sociolozima i drugim istraživačima. Pandemija je naglasila postojeće nejednakosti u obrazovanju i postavila pitanja o budućnosti obrazovanja i prilagodbi na nove uvjete. Ključni modeli nastave na daljinu uključuju klasičnu nastavu s upotrebom računala, nastavu uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije, hibridnu nastavu i nastava na daljinu. Svaki od ovih modela donosi svoje jedinstvene prednosti i izazove, a izbor ovisi o potrebama obrazovne institucije i pojedinca. Uz pomoć sustava za učenje te ostalih digitalnih alata, obrazovne institucije su se prilagodile novim uvjetima i omogućile kontinuitet obrazovanja. Digitalna transformacija i prijelaz na *online* nastavu postali su neizbježan dio obrazovnog procesa, pružajući i prednosti i izazove. Međunarodni studenti i studenti na razmjeni suočili su se s posebnim izazovima, uključujući ograničenja putovanja i gubitak iskustava studiranja u inozemstvu. Povećanjem stresa, anksioznosti i depresije za vrijeme trajanja pandemije, psihološko zdravlje studenata postalo je ključna briga. Međutim, istraživanja pokazuju da podrška akademske zajednice i pravilna komunikacija mogu pomoći u ublažavanju negativnih posljedica na mentalno zdravlje studenata. Pandemija koronavirusa je znatno izmijenila ulogu knjižnica, koje su brzo postale digitalni centri za pristup e-knjigama, *online* događanjima i raznim drugim digitalnim sadržajima. Unatoč izazovima, knjižnice su ostale ključne u podršci obrazovanju, surađujući s institucijama i prilagođavajući se potrebama različitih korisnika. Smjernice i podrška od strane relevantnih državnih i međunarodnih tijela igrale su ključnu ulogu u usmjeravanju rada knjižnica tijekom pandemije. Knjižnice su ostale vitalne institucije, čuvajući svoju ulogu u suvremenom društvu. Tijekom pandemije COVID-19, visokoškolske knjižnice u Hrvatskoj i širom svijeta suočile su se s brojnim izazovima i promjenama. Mnoge od njih su prilagodile svoje usluge kako bi podržale nastavu na daljinu i znanstvena istraživanja. Ovo krizno razdoblje je potaknulo digitalnu transformaciju i razvoj inovativnih načina pružanja podrške korisnicima. Visokoškolske knjižnice u Hrvatskoj su ograničile fizički pristup korisnicima tijekom pandemije, ali su se usmjerile na pružanje usluga na daljinu. To uključuje *online* pristup elektroničkim knjigama, časopisima i bazama podataka,

virtualne konzultacije s knjižničarima, dostavu elektroničkih kopija dokumenata te organiziranje webinarâ. Digitalizacija knjižnične građe postala je važna, omogućavajući korisnicima pristup elektroničkim materijalima putem interneta. Također su se razvijali institucijski repozitoriji za čuvanje obrazovnih materijala i radova studenata i djelatnika. Knjižnice su se trudile pružiti informacije o pandemiji COVID-19 te i na taj način pružiti podršku korisnicima tijekom pandemije. Knjižničarska društva su organizirala *online* portale i platforme kako bi se na jednom mjestu prikupile informacije o utjecaju pandemije na knjižnice i podržala suradnja među knjižnicama.

Kao zaključak ovog rada nameće se misao da će obrazovne institucije i dalje tražiti fleksibilne načine za učenje i poučavanje. Učenje *online* ostat će važan element, osobito u kriznim situacijama, a institucije će raditi na poboljšanju tehnologija i metodologija za bolje iskustvo učenja. Edukacija profesora, djelatnika knjižnice i studenata na području digitalnih alata morat će pratiti razvoj tehnologija i njihovu implementaciju. Pandemija je potaknula digitalnu transformaciju knjižnica i promijenila način pružanja usluga korisnicima, istovremeno potičući inovacije i razvoj tehnološki potpomognutih pristupa obrazovanju i istraživanju. Svaki novi sustav koji se implementira radi digitalne transformacije, tražit će period prilagodbe i opću informiranost kako bi ga što veći broj studenata mogao uspješno koristiti. Pandemija je mijenjala funkcioniranje visokog obrazovanja te je ostavila dubok utjecaj na studente, profesore i institucije. Budućnost obrazovanja krojit će se dijelom i na poukama koje su naučene iz pandemije COVID-19, kako bismo bili spremni za sve izazove koji stoje pred nama u ovim nepredvidljivim vremenima.

12. Literatura

1. Adetayo, A. J. (2023). Post COVID-19 pandemic and library users' education: Impact on examination and survey. *The Journal of Academic Librarianship*, 49 (3). Dostupno na <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2023.102695>
2. Afrić, V. (2014). Tehnologije e-obrazovanja i njihov društveni utjecaj. Zagreb : Zavod za informacijske studije. *Informacijska tehnologija u obrazovanju*, 5-25.
3. Aslan, H. i Pekince, H. (2021). Nursing students' views on the COVID-19 pandemic and their perceived stress levels. *Perspectives in psychiatric care*, 57 (2), 695-701. Dostupno na <https://doi.org/10.1111/ppc.12597>
4. Baltà-Salvador, R., Olmedo-Torre, N., Peña, M. et al. (2021). Academic and emotional effects of online learning during the COVID-19 pandemic on engineering students. *Education and Information Technologies*, 26, 7407-7434. Dostupno na <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10593-1>
5. Bezjak, A. (2023). Nastava za vrijeme pandemije Covid 19. *Varaždinski učitelj*, 6 (12), 145-151. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/302877>
6. Bizjak, M. (2020). Razredništvo tijekom karantene. *Varaždinski učitelj*, 3 (4), 28-33. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/241423>
7. Bolčević Novak, V. i Dvekar-Bešenić, G. (2021). Mentalno zdravlje učenika, *Varaždinski učitelj*, 4 (6), 533-543. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/255578>
8. Brstilo, L. (2021). Vidljivost visokoškolskih knjižnica kroz suradnju s korisnicima : primjer Sveučilišta u Splitu. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Dostupno na <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:015051>

9. Burgos Aguilar, J. V. (2022). Covid-19 showed that the academic library requires digital evolution. Times Higher Education. Dostupno na <https://www.timeshighereducation.com/campus/covid19-showed-academic-library-requires-digital-evolution>
10. Cerinski, T., Bilal Zorić, A. i Čović, K. (2023). Nastava na daljinu: nužnost ili ne – stavovi učenika i studenata. ET²eR – ekonomija, turizam, telekomunikacije i računarstvo, V (1), 14-21. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/295090>
11. COVID-19. Portal matične djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj.(2023). Dostupno na <http://maticna.nsk.hr/covid-19/>
12. Devi, K. K. (2021). The Covid -19 Impact of Higher Education Institutions: Role of Faculty to Work from Home-An Empirical Study. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 25 (4), 6345-6355. Dostupno na <https://annalsofrscb.ro/index.php/journal/article/view/3230>
13. Dukić, D. i Mađarić, S. (2012). Online učenje u hrvatskom visokom obrazovanju. Tehnički glasnik, 6 (1), 69-72. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/83974>
14. English et al. (2022). Social support for international students who faced emotional challenges midst Wuhan's 76-day lockdown during early stage of the COVID-19 pandemic. International Journal of Intercultural Relations, 87, 1-12. Dostupno na <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2022.01.003>
15. Epidemija koronavirusa u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske i Ravnateljstvo civilne zaštite. (2022). Dostupno na https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Bro%C5%A1ura-COVID2.pdf
16. European library agenda for the post-Covid 19 age. EBLIDA. (2021). Dostupno na http://www.eblida.org/News/2021/A_European_library_agenda_for_the_post-Covid-19_age_update-11-2021.pdf

17. European library agenda for the post-Covid 19 age: work in progress. EBLIDA. (2020). Dostupno na <http://www.eblida.org/Documents/EBLIDA-Preparing-a-European-library-agenda-for-the-post-Covid-19-age.pdf>
18. Gašo, G., Faletar Tanacković, S. i Mičunović, M. (2015). Uloga suvremenih visokoškolskih knjižnica: istraživanje o stavovima i iskustvima diplomskih studenata u društvenim i humanističkim znanostima. *Libellarium*, 8 (2), 81-108. Dostupno na <https://doi.org/10.15291/libellarium.v0i0.235>
19. Green, A. (2022). Post Covid-19: Expectations for Academic Library Collections, Remote Work, and Resource Description and Discovery Staffing. *The Journal of Academic Librarianship*, 48 (4). Dostupno na <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2022.102564>
20. Grgić, M. (2021). Izazovi korištenja i zaštite knjižnične građe u vrijeme pandemije COVID-19. Završni rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Dostupno na <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:288655>
21. Hasenay, S. i Mokriš, S. (2013). Visokoškolske knjižnice – mogući oblici međusobne suradnje kao preduvjet razvoja u informacijskom društvu. *Knjižničarstvo*, 17 (2), 49-55. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/239688>
22. Hrvatski jezični portal. Dostupno na <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=main>
23. I-nastava. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2023). Dostupno na <https://i-nastava.gov.hr/>
24. Instruction for the work of Croatian libraries, with special attention to the work of folk and school libraries during the pandemic of COVID-19. IFLA. (2020) Dostupno na https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/instructions_to_croatian_libraries_april.pdf

25. International Federation of Library Associations and Institutions. (2023). Dostupno na <https://www.ifla.org/>
26. Izazovi u visokom obrazovanju za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 i socijalne izolacije: iskustva i potrebe studenata i djelatnika visokih učilišta. AZVO. (2020). Dostupno na https://www.azvo.hr/images/stories/novosti/Rezultati_istra%C5%BEivanja_Izazovi_u_visokom_obrazovanju_za_vrijeme_pandemije_bolesti_COVID19_i_socijalne_izolacije.pdf
27. Josep, G. (2022). 5 Reasons Why Online Learning is the Future of Education in 2023. Educations.com. Dostupno na <https://www.educations.com/articles-and-advice/5-reasons-online-learning-is-future-of-education-17146>
28. Kaplan-Leiserson, E. e-Learning glossary. (2000). Dostupno na https://www.puw.pl/sites/default/files/content_files/zasob_do_pobrania/355/elearn-gloss-learncircuits.pdf
29. Katavić, I., Milojević, D. i Šimunković, M. (2018). Izazovi i perspektive online obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Obrazovanje za poduzetništvo - E4E, 8 (1), 95-107. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/202729>
30. Knjižnice u doba COVID-19. Hrvatsko knjižničarsko društvo. (2020). Dostupno na: <http://covid19.hkdrustvo.hr/>
31. Koje knjižnične usluge možete koristiti online u doba koronavirusa. Culturenet.hr. (2020). Dostupno na <https://www.culturenet.hr/hr/koje-knjiznicne-usluge-mozete-koristiti-online-u-doba-koronavirusa/80954>
32. Korljan, J., Škvorc, B. (2009). Elektronsko obrazovanje u nastavi hrvatskoga kao drugog i stranog jezika. Hrvatski, 7 (2), 9-29. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/79865>

33. Koronavirus – najnovije preporuke. Hrvatski zavod za javno zdravstvo. (2023).
Dostupno na <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/koronavirus-najnovije-preporuke/>
34. Koronavirus.hr. Vlada Republike Hrvatske. (2023). Dostupno na
<https://www.koronavirus.hr/zadnje-azurirano/57>
35. Kostović-Vranješ, V., Bulić, M.; Periša, V. (2021). Stavovi studenata učiteljskog studija i učitelja razredne nastave o nastavi na daljinu. Školski vjesnik, 70 (2), 111-134. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/265574>
36. Kundačina, M., Bandur, V. Akademsko pisanje. Užice : Učiteljski fakultet, 2007.
37. Kutnjak, A. (2022). Iskustvo studiranja u uvjetima povezanim s bolesti COVID-19: stavovi studenata nastavnčkih studija. Diplomski rad. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Dostupno na <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:586479>
38. Lockee, B. B. (2021). Online education in the post-COVID era. Nature Electronics, 4 (5-6). Dostupno na <https://doi.org/10.1038/s41928-020-00534-0>
39. Marić, K. (2020). Plan mjera u slučaju katastrofa na primjeru knjižnica Sveučilišta u Zagrebu s posebnim osvrtom na potres i pandemiju. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Dostupno na <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:131600>
40. Martzoukou, K. (2021). Academic libraries in COVID-19: a renewed mission for digital literacy. Library management, 42 (4/5), 266-276. Dostupno na <https://doi.org/10.1108/LM-09-2020-0131>
41. Milas, G. Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko : Naklada Slap, 2009.

42. Milovanović, I., Kežić Pucketić, I. i Mumelaš, D. (2021). Istraživanje zadovoljstva korisnika mrežnom uslugom Pitajte knjižničara – tematsko pretraživanje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu tijekom pandemije koronavirusa. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 64 (1), 279-301. Dostupno na <https://doi.org/10.30754/vbh.64.1.850>
43. Mučnjak, D. i Novosel, V. (2021). Dva volana - mentalno zdravlje djelatnika i upravljanje u knjižnicama pogođenim pandemijom i potresom: studija slučaja jedne visokoškolske knjižnice. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 64 (1), 81-94.
<https://doi.org/10.30754/vbh.64.1.854>
44. Mužić, V. Metodologija pedagoškog istraživanja. Sarajevo : Svjetlost, 1982.
45. Mužić, V. Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja. Zagreb : Educa, 1999.
46. Naputak za rad hrvatskih knjižnica, s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. (2020). Dostupno na: <https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/NSK-naputak-za-rad-svih-vrsta-knji%C5%BEnica.pdf>
47. Nguyen, T. i Huynh, N. (2020). Impact of the COVID-19 Pandemic Outbreak on the Learning Process. Lapland University of Applied Sciences. Dostupno na <https://www.theseus.fi/handle/10024/340971>
48. Pastuović, N. Osnove psihologije obrazovanja i odgoja. Zagreb : Znamen, 1997.
49. Pavlina, K., Banek Zorica, M. i Pongrac, A. (2011). Student perception of teaching quality in higher education. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 15, 2288-2292. Dostupno na <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.04.095>

50. Pravila ponašanja korisnika Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u uvjetima pandemije COVID-19 – 28. kolovoza 2020. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. (2020). Dostupno na <https://www.nsk.hr/pravila-ponasanja-korisnika-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-u-uvjetima-pandemije-covid-19-28-kolovoza-2020/>
51. Preporuke i smjernice za izvođenje nastave na visokoškolskim ustanovama. Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj. (2020). Dostupno na <https://www.nvzvotr.hr/16-aktualno/41-preporuke-i-smjernice-za-izvođenje-nastave-na-visokoskolskim-ustanovama>
52. Preporuke za održavanje nastave na visokim učilištima u razdoblju pandemije bolesti COVID-19 uz primjenu protuepidemijskih mjera. Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Sveučilište u Zagrebu. (2020). Dostupno na https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/09/PREPORUKE_visoka_ucilista_31_08_2020.pdf
53. Preporuke za održavanje nastave na visokim učilištima u razdoblju pandemije bolesti COVID-19 uz primjenu protuepidemijskih mjera za akademsku godinu 2021./2022. Hrvatski zavod za javno zdravstvo. (2021). Dostupno na <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Preporuke-za-odr%C5%BEavanje-nastave-na-visokim-u%C4%8Dili%C5%A1tima-u-razdoblju-pandemije-bolesti-COVID-19-uz-primjenu-protuepidemijskih-mjera-za-akademsku-godinu-2021.-2022..pdf>
54. Preporuke za održavanje nastave na visokim učilištima u razdoblju pandemije bolesti COVID-19 uz primjenu protuepidemijskih mjera za ljetni semestar akademske godine 2021./2022. Hrvatski zavod za javno zdravstvo. (2022). Dostupno na <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2021/11/Preporuke-za-odr%C5%BEavanje-nastave-na-visokim-u%C4%8Dili%C5%A1tima-u-razdoblju-pandemije-bolesti-COVID-19-uz-primjenu-protuepidemijskih-mjera-za-ljetni-semestar-akademske-godine-2021.-2022..pdf>

55. Preporuke za rad sveučilišnih, visokoškolskih, znanstvenih i specijalnih knjižnica tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19). Hrvatski zavod za knjižničarstvo i Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva. (2020). Dostupno na <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/11/Preporuke-za-rad-sveucilisnih-visokoskolskih-znanstvenih-i-specijalnih-knjiznica-2020-11-27.pdf>
56. Simonson M., Smaldino S. i Zvacek S. M. (2015). Teaching and Learning at a Distance: Foundations of Distance Education. Charlotte, North Carolina: Information Age Publishing, Inc.
https://www.academia.edu/39818858/Teaching_and_Learning_at_a_Distance_Foundations_of_Distance_Education_SIXTH_EDITION
57. Simonson, M. i Berg, G. A. (2023). Distance learning. Encyclopedia Britannica. Dostupno na <https://www.britannica.com/topic/distance-learning>
58. Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice. Narodne novine. (2022). Dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_07_81_1182.html
59. Studenti i pandemija: Kako smo (pre)živjeli? AZVO. (2021). Dostupno na <https://www.azvo.hr/hr/azvo-vijesti/2616-predstavljani-rezultati-istrazivanja-studenti-i-pandemija-kako-smo-pre-zivjeli>
60. Subramanian, S., Mohamed, S. i Khanzadah, T. (2020) The Coronavirus' Impact on Education – School Students' Perspective. International Journal of Nutrition Pharmacology, Neurological Diseases, 10 (3): 166-167,
https://journals.lww.com/ijnp/Fulltext/2020/10030/The_Coronavirus_Impact_on_Education_School.16.aspx
61. Šenjug Golub, A., Rajić, V. i Dumančić, M. (2020). Zadovoljstvo studenata nastavom na daljinu tijekom COVID-19 pandemije na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Andragoški glasnik, 24 (1-2 (40)), 48-62. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/272382>

62. Šijaković, J. i Miljković Krečar, I. (2022). Studentska percepcija nastave na daljinu na primjeru Sveučilišta VERN'. Napredak, 163 (1-2), 51-71. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/279085>
63. Tadić, K. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994.
64. Temiz, S. i Salelkar, L. P. (2020). Innovation during crisis: exploring reaction of Swedish university libraries to COVID-19. Digital Library Perspectives, 36, (4). 365-375. Dostupno na <https://doi.org/10.1108/DLP-05-2020-0029>
65. Tonković, A., Pongračić, L. i Vrsalović, P. (2020). Djelovanje pandemije Covid-19 na obrazovanje diljem svijeta. Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama, 4 (4), 121-134. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/251672>
66. Tsantopoulos et al. (2022). Higher Education in a Post-Pandemic World. Education Sciences, 12 (12), 856. Dostupno na <https://doi.org/10.3390/educsci12120856>
67. Vidović, D. et al. (2021) Utjecaj pandemije COVID-19 i potresa na kulturni sektor u Republici Hrvatskoj: izvještaj o rezultatima istraživanja. Zagreb. Zaklada Kultura nova i Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. Dostupno na https://kulturanova.hr/istrazivanje_covid_potres_2_faza/zkn-covid-potres-2.pdf
68. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. Zakon.hr. (2023). Dostupno na <https://www.zakon.hr/z/2275/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti>
69. Zovko, A., Vukelić, N., i Miočić, I. (2022). Prema postpandemijskom obrazovanju: kako osnažiti sustav odgoja i obrazovanja? Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Dostupno na <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:128763>
70. Zubac, A. i Tominac, A. (2012) Digitalna knjižnica kao podrška sveučilišnoj nastavi i istraživačkome radu na daljinu: elektronički izvori za elektroničko učenje na hrvatskim sveučilištima. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 55 (2), 65-82. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/106553>

Popis tablica

Tablica 1. Studijski smjerovi u ak. god. 2020./21. i 2021./22.	32
---	----

Popis grafikona

Grafikon 1. Spol ispitanika	29
Grafikon 2. Razina redovnog studija u ak. god. 2020./21.	30
Grafikon 3. Razina redovnog studija u ak. god. 2021./22.	31
Grafikon 4. Rad uz studij u ak. god. 2020./21. i 2021./22.	35
Grafikon 5. Razina stresa kod studenata za vrijeme nastave na daljinu	36
Grafikon 6. Razina stresa kod profesora za vrijeme nastave na daljinu	37
Grafikon 7. Postotak posjedovanja potrebne opreme za nastavu na daljinu.....	38
Grafikon 8. Postotak dijeljenja opreme za nastavu na daljinu s drugim ukućanima ili studentima	39
Grafikon 9. Stupanj financijskog opterećenja za osiguravanje odgovarajuće opreme	40
Grafikon 10. Postotak korištenja odgovarajuće opreme na pravilan način od strane profesora	41
Grafikon 11. Stupanj informacija i uputa dobivenih za vrijeme nastave na daljinu.....	42
Grafikon 12. Postotak dodatnog konzultiranja profesora od strane studenata.....	43
Grafikon 13. Postotak dodatnog konzultiranja studenata s drugim studentima.....	44
Grafikon 14. Stupanj zadovoljstva studenata načinom izvođenja ispitnih rokova u ak. god. 2020./21.	45
Grafikon 15. Stupanj ukupnog zadovoljstva studenata nastavom na daljinu u ak. god. 2020./21.	46
Grafikon 16. Stupanj uspješnosti prilagodbe profesora novonastaloj situaciji.....	47
Grafikon 17. Postotak naglog digitalnog unaprjeđenja u radu profesora	48
Grafikon 18. Stupanj slaganja s tvrdnjom o težini slušanja kontaktne nastave sa zaštitnom maskom na licu	49
Grafikon 19. Stupanj slaganja s tvrdnjom o obaveznom posjedovanju potvrde o cijepljenju ili negativnog testa na koronavirus SARS-CoV-2	50
Grafikon 20. Stupanj slaganja s tvrdnjom da su profesori u ak. god. 2021./22. rado koristili metode nastave na daljinu u situacijama kada su bili spriječeni održati termin nastave kontaktno	51
Grafikon 21. Stupanj slaganja s tvrdnjom o intenzitetu korištenja Omega od strane profesora u ak. god. 2021./2022.....	52

Grafikon 22. Stupanj slaganja s tvrdnjom da je unaprjeđenjem digitalnih vještina dodana dodatna vrijednost klasičnom održavanju nastave.....	53
Grafikon 23. Stupanj slaganja s tvrdnjom da profesori trebaju i dalje nastaviti unaprjeđivati svoje digitalne vještine te iste primjenjivati u okviru kontaktne nastave	54
Grafikon 24. Postotak željenog oblika nastave od strane studenata	55
Grafikon 25. Stupanj zadovoljstva studenata vlastitom informacijskom pismenošću	56
Grafikon 26. Stupanj zadovoljstva uspješnošću pretraživanja baza podataka.....	57
Grafikon 27. Postotak utrošenosti vremena pri pretraživanju stručnih i znanstvenih informacija	58
Grafikon 28. Stupanj zadovoljstva uspješnošću odabira ključnih riječi	59
Grafikon 29. Stupanj slaganja s tvrdnjom o redovnom ažuriranju baza podataka knjižnice...	60
Grafikon 30. Stupanj slaganja s tvrdnjom o pravovremenoj reakciji knjižnice na krizu.....	61
Grafikon 31. Stupanj slaganja s tvrdnjom o pravovremenim informacijama za studente u ak. god. 2020./21.	62
Grafikon 32. Stupanj slaganja s tvrdnjom o ograničenom radnom vremenu knjižnice u ak. god. 2020./21.	63
Grafikon 33. Stupanj slaganja s tvrdnjom da je knjižnična građa bila u dovoljnoj mjeri dostupna studentima u ak. god. 2020./21.	64
Grafikon 34. Stupanj slaganja s tvrdnjom da je karantena za knjige previše ograničavala rad knjižnice u ak. god. 2020./21.	65
Grafikon 35. Postotak učestalosti korištenja usluge skeniranje na zahtjev	66
Grafikon 36. Postotak učestalosti korištenja digitalnih izdanja s platforme FF Open Press ...	67
Grafikon 37. Stupanj zadovoljstva radom knjižnice za vrijeme protuepidemijskih mjera.....	68
Grafikon 38. Postotak ometajućeg učinka protuepidemijskih mjera u knjižnici.....	69
Grafikon 39. Postotak primjećivanja prisutnosti knjižnice na društvenim mrežama	70
Grafikon 40. Stupanj slaganja s tvrdnjom o daljnjem digitalnom unaprjeđivanju djelatnika knjižnice.....	71

Prilozi

Prilog 1 – Anketni upitnik

Odjeljak 1 od 4

Nastava na daljinu i usluge knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za vrijeme i nakon pandemije COVID-19

Poštovane studentice i studenti,

pred vama je anketa sastavljena radi istraživanja u sklopu diplomskog rada na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Cilj ankete je ispitati mišljenje i iskustvo studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu o kvaliteti nastave te usluga knjižnice Filozofskog fakulteta za vrijeme i nakon pandemije COVID-19.

Anketa je namijenjena redovnim studentima preddiplomskog i diplomskog studija koji su sudjelovali u nastavi na daljinu te se koristili uslugama knjižnice tijekom akademskih godina 2020./2021. i 2021./2022.

Anketa je u potpunosti anonimna, a prikupljeni podaci će se upotrebljavati isključivo za potrebe izrade diplomskog rada. Ispunjavanje ankete nije obavezno i može se prekinuti u bilo kojem trenutku. Ovaj Google obrazac će nakon završetka istraživanja biti obrisan.

Anketa sadržava 42 pitanja i za njezino je ispunjavanje potrebno oko 10 minuta.

Nakon ispunjavanja ankete potrebno je pritisnuti tipku "Podnesi".

Za sve upite možete se javiti na e-mail ivukoja@ffzg.hr.

Pritiskom na tipku "Dalje" potvrđujete da ste se upoznali s istraživanjem i da pristajete u njemu sudjelovati.

Anketa je otvorena do 01.09.2023.

Unaprijed vam zahvaljujem na suradnji i na izdvojenom vremenu!

Ivana Vukoja, studentica diplomskog studija nastavničke informatike i bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

Odjeljak 2 od 4

Opća pitanja

Opis (po izboru)

Spol *

- Muško
- Žensko
- Ostalo...

Označite razinu vašeg redovnog studija u ak. god. 2020./21. *

- preddiplomski jednopredmetni
- preddiplomski dvopredmetni
- diplomski jednopredmetni
- diplomski dvopredmetni

Označite razinu vašeg redovnog studija u ak. god. 2021./22. *

- preddiplomski jednopredmetni
- preddiplomski dvopredmetni
- diplomski jednopredmetni
- diplomski dvopredmetni

Koji smjer/smjerove studija ste studirali u ak. god. 2020./21.? *

Tekst kratkog odgovora

.....

Koji smjer/smjerove studija ste studirali u ak. god. 2021./22.? *

Tekst kratkog odgovora

.....

Jeste li radili uz svoj redovan studij u ak. god. 2020./21. i 2021./22.? (Moguće je odabrati više * odgovora.)

- Radio/la sam uz studij u akad. god. 2020./21.
- Radio/la sam uz studij u akad. god. 2021./22.
- Nisam radio/la uz studij.

Nastava na daljinu 2020./21. i kontaktna nastava 2021./22. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

Opis (po izboru)

Koliku Vam količinu stresa uzrokuje nastava na daljinu u odnosu na redovnu kontaktnu nastavu? *

- manju
- uglavnom manju
- istu
- uglavnom veću
- veću

Ocjenjujete li da je profesorima više ili manje stresno održavanje nastave na daljinu. *

- manje
- uglavnom manje
- isto
- uglavnom više
- više

U ak. god. 2020./21. posjedovao/la sam svu potrebnu opremu za nastavu na daljinu. *

- Da
- Ne
- Djelomično

U ak. god. 2020./21. dijelio/la sam opremu za nastavu na daljinu s drugim ukućanima ili studentima. *

- Da
- Ne
- Djelomično

Bilo mi je veliko financijsko opterećenje osigurati odgovarajuću opremu za nastavu na daljinu u ak. god. 2020./21. *

u potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 u potpunosti se slažem

U ak. god. 2020./21. profesori su koristili odgovarajuću opremu za nastavu na daljinu i znali su je koristiti na pravilan način. *

u potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 u potpunosti se slažem

U ak. god. 2020./21. nastava na daljinu mi je pružila dovoljno informacija i uputa za izvršavanje zadataka i konzultiranje literature. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

U ak. god. 2020./21. sam dosta često nakon nastave na daljinu tražio/la dodatna pojašnjenja od profesora putem e-pošte ili drugih oblika e-komunikacije. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

U ak. god. 2020./21. sam se dosta često konzultirao/la s drugim studentima oko zadataka koje smo dobili putem nastave na daljinu. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Zadovoljan/na sam načinom na koji su se izvodili ispitni rokovi u ak. god. 2020./21. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Koliko ste ukupno zadovoljni nastavom na daljinu u ak. god. 2020./21.? *

- potpuno nezadovoljan/na
- uglavnom nezadovoljan/na
- djelomično zadovoljan/na
- uglavnom zadovoljan/na
- potpuno zadovoljan/na

Smatram da se u ak. god. 2020./21. nisu svi profesori jednako uspješno prilagodili novonastaloj situaciji. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Smatram da se u ak. god. 2020./21. dogodilo naglo digitalno unaprjeđenje u radu profesora. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

U ak. god. 2021./22. tijekom odvijanja nastave kontaktno bilo mi je izrazito teško slušati nastavu sa zaštitnom maskom na licu. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

U ak. god. 2021./22. mi je predstavljalo veliki problem imati potvrdu o cijepljenju ili negativan test na SARS-CoV-2 svaki puta kada bih morao/la ući u zgradu da bih slušao/la nastavu. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

U ak. god. 2021./22. za vrijeme kontaktne nastave primijetio/la sam da su profesori rado koristili metode nastave na daljinu u situacijama kada su bili spriječeni održati termin nastave kontaktno. *

1 2 3 4 5

u potpunosti se ne slažem u potpunosti se slažem

U ak. god. 2021./22. za vrijeme kontaktne nastave profesori su nastavili učítavati materijale na Omegu u jednakom intezitetu i opsegu kao i prethodnu godinu. *

1 2 3 4 5

u potpunosti se ne slažem u potpunosti se slažem

Smatram da je unaprjeđenjem digitalnih vještina dodana dodatna vrijednost klasičnom održavanju nastave na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. *

1 2 3 4 5

u potpunosti se ne slažem u potpunosti se slažem

Smatram da profesori trebaju i dalje nastaviti unaprjeđivati svoje digitalne vještine te iste kvalitetno primijeniti u održavanje redovne kontaktne nastave na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. *

u potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 u potpunosti se slažem

Kada biste u ovome trenutku 2023. godine mogli odabrati kakvu nastavu želite na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, što biste odabrali? *

- samo kontaktnu nastavu
- samo nastavu na daljinu
- mješoviti model, kombinaciju kontaktne nastave i nastave na daljinu

Knjižnica Filozofskog fakulteta u ak. god. 2020./21. i 2021./22.

Opis (po izboru)

Kako ocjenjujete svoju informacijsku pismenost? *

- zadovoljan/na
- uglavnom zadovoljan/na
- uglavnom nezadovoljan/na
- nezadovoljan/na

Kako ocjenjujete vašu uspješnost pretraživanja baza podataka? *

- zadovoljan/na
- uglavnom zadovoljan/na
- uglavnom nezadovoljan/na
- nezadovoljan/na

Pri pretraživanju stručnih i znanstvenih informacija potrošim mnogo vremena. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Ključne riječi odabirem pažljivo. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

U ak. god. 2020./21. baze podataka knjižnice su redovno ažurirane. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Knjižnica je primjereno i pravovremeno reagirala na COVID-19 krizu. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Knjižnica je objavljivala točne i pravovremene informacije za studente u ak. god. 2020./21. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

...

Radno vrijeme knjižnice je bilo previše ograničeno u ak. god. 2020./21. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Knjižnična građa je u dovoljnoj mjeri bila dostupna studentima u ak. god. 2020./21. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Karantena za knjige je previše ograničavala rad knjižnice u ak. god. 2020./21. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Uslugu skeniranja na zahtjev sam pojačano koristio/la za vrijeme nastave na daljinu te mi je ta usluga bila od velike koristi. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Koristio/la sam tijekom studiranja digitalna izdanja Filozofskog fakulteta u otvorenom pristupu postavljena na platformu FF Open Press. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Zadovoljan/na sam načinom rada knjižnice za vrijeme protuepidemijskih mjera. *

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Protuepidemijske mjere u knjižnici (upisivanje na ulazu u knjižnicu, dezinfekcija ruku, nošenje ^{*} zaštitnih maski i socijalno distanciranje) me nisu ometale u mom radu.

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Primijetio/la sam da je knjižnica počela puno aktivnije voditi društvene profile na Facebooku i ^{*} Instagramu od ak. god. 2020./21.

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Smatram da djelatnici knjižnice trebaju nastaviti i dalje unaprjeđivati svoje digitalne vještine ^{*} kako bi rad i usluge knjižnice bili što kvalitetniji za studente.

	1	2	3	4	5	
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

Nastava na daljinu i usluge knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za vrijeme i nakon pandemije COVID-19

Sažetak

Rad daje teorijski okvir osnovnih pojmova vezanih za pojam nastave na daljinu te opisuje usluge i sadržaje koje pružaju knjižnice. Sastavni dio rada je istraživanje u obliku anonimne *online* ankete na uzorku onih studenata Filozofskog fakulteta koji su pohađali nastavu na daljinu te koristili usluge fakultetske knjižnice za vrijeme trajanja pandemije COVID-19. Rad ispituje iskustva i mišljenja studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu o nastavi na daljinu te mogućnostima korištenja fakultetske knjižnice za vrijeme i nakon pandemije COVID-19. Rad analizira rezultate ankete te izdvaja najvažnije zaključke istraživanja iz kojih je vidljivo koji su bili nedostaci i prednosti nastave na daljinu, te kako je funkcionirala fakultetska knjižnica za vrijeme protuepidemijskih mjera.

Ključne riječi: nastava na daljinu, usluge knjižnice, digitalna transformacija, pandemija, COVID-19, iskustva studenata, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Distance learning and library services of the Faculty of Humanities and Social Sciences University of Zagreb during and after the pandemic COVID-19

Summary

The thesis provides a theoretical framework of the basic terms related to the concept of distance learning and describes the services and contents provided by libraries. An integral part of the work is research in the form of an anonymous online survey on a sample of those students of the Faculty of Humanities and Social Sciences University of Zagreb who attended classes remotely and used the services of the faculty library during the pandemic COVID-19. The survey examines the experiences and opinions of students of the Faculty of Humanities and Social Sciences University of Zagreb regarding distance learning and the possibilities of using the faculty library during and after the pandemic COVID-19. The paper analyses the results of the survey and singles out the most important research conclusions from which it is evident what were the disadvantages and advantages of distance learning, and how the faculty library functioned during the anti-epidemic measures.

Key words: distance learning, library services, digital transformation, pandemic, COVID-19, student experiences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb